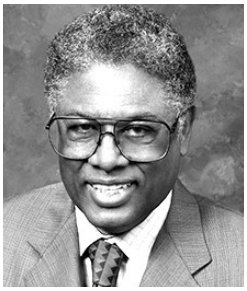
MARKET FINESSE
INSTITUTE OF ECONOMIC AND SOCIAL STUDIES

ročník 14 | číslo 3 www.iness.sk

„Najväčší mýtus o odboroch je, že sú tu pre pracujúcich. Odbory sú tu pre odbory, tak ako sú korporácie pre korporácie a politici pre politikov."

Thomas Sowell

www.iness.sk/podporte

/iness.slovakia /institutelNESS

/INESSinstitute /iness.slovakia

Mesačník
MARKET F**INESS**E vydáva:

INESS – Institute of Economic
and Social Studies
Na Vŕšku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

DESIGNED BY V

Editorial

Richard Ďurana

Som rád, že môžem toto číslo Market F**iness**e uviesť veľkým úspechom mladých talentovaných slovenských stredoškolákov. V pražskom **medzinárodnom finále Ekonomickej olympiády** v Českej národnej banke si pätica najlepších Slovákov zmerala vedomosti s rovesníkmi z Česka a Maďarska. 15 finalistov sa kvalifikovalo spomedzi 20 tisíc súťažiach vo všetkých 3 krajinách. Mladí Slováci obsadili prvú, druhú a piatu priečku! Celkovým víťazom sa stal **Jakub Kučerák**, čerstvý absolvent Gymnázia Jura Hronca v Bratislave, na druhom mieste sa umiestnil víťaz slovenskej Ekonomickej olympiády **Šimon Pekár** z Bilingválneho gymnázia Milana Hodžu v Sučanoch. Päticu najlepších uzatvorila **Eva Schwarzová** z Obchodnej akadémie Kukučínova v Trnave. Všetkým srdečne gratulujem! Ukazuje sa, že náš projekt Ekonomická olympiáda napĺňa svoj pôvodný cieľ identifikovať mladých talentovaných ekonómov a podporovať ich v ďalšom rozvoji (pripomínam, že úspešným riešiteľom Ekonomickej olympiády niektoré vysoké školy na Slovensku ponúkajú prijatie bez prijímacích skúšok).

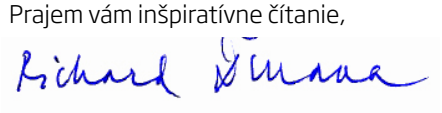
Úspech mladých Slovákov nemožno automaticky považovať za dobrý výsledok kvalitného ekonomického vzdelávania na stredných školách. Poddimenzovaný časový fond pre ekonómiu schovaný v predmetoch ako Náuka o spoločnosti alebo Etická výchova určite nestačí na penzum vedomostí, ktoré finalisti EO preukázali. To je – ako sme sa dozvedeli od samotných súťažiacich - dôsledkom záujmu a samoštúdia, čítania zahraničnej literatúry či sledovania ekonomických podcastov. Nemôžeme tiež zabudnúť na oddaných učiteľov, ktorí vedia svojich šikovných študentov vedomostne posunúť aj mimo vzdelávacieho kurikula. Veľká vďaka patrí nesporne aj im.

Počas oboch doterajších ročníkov sa nás učitelia spytovali, z čoho majú svojich študentov ekonómiu učiť. Nemajú ucelenú učebnicu, ktorá by atraktívnou formou vysvetľovala ekonomické princípy a motivovala žiakov k ďalšiemu štúdiu. Aj preto sme pripravili pre stredoškolákov učebnicu, ktorá túto dieru zapláta: **Ekonómia v 31 hodinách**. A nielen to, ku knihe sme pre učiteľov pripravili **online manuál** s mnohými videami, návodmi, testami a pod, ktoré môžu pri výučbe ekonómie využiť. Portál má adresu **www.ucebnicaekonomie.sk** a tešíme sa na všetkých učiteľov, ktorí sa úplne zadarmo zapoja!

Tak ako každý rok sa aj túto jeseň opakuje folklórne predstavenie ohľadom zvyšovania minimálnej mzdy. Zmena oproti minulosti je v (predvolebnom) návrhu vskutku dramatického skokového zvýšenia a naviazania minimálnej mzdy na 60 % priemernej mzdy v hospodárstve. Aj preto sme na túto tému pripravili dvojicu policy paperov. Prvý s názvom **Trojitý zásah minimálnej mzdy** analyzuje vplyv minimálnej mzdy špecificky pre Slovensko. Druhá štúdia s názvom **Čo (ne)vieme o minimálnej mzde** sumarizuje zistenia ekonomickej literatúry, a je reakciou na tvrdenia odborárov a viacerých politikov, že je dokázané, že zvyšovanie minimálnej mzdy nemá negatívny vplyv na zamestnanosť. Ako uvidíte zo štúdie, zistenia zásadných štúdií potvrdzujú, že **odborárske tvrdenia sú ďaleko od pravdy**.

Medzinárodných porovnaní kvality zdravia a zdravotníctva postavených na tvrdých dátach je ako šafranu. A porovnaní, ktoré by merali „hodnotu za peniaze" je presne nula. V INESS sme sa rozhodli tento stav napraviť zostrojením ambiciózneho medzinárodného indexu **Zdravie za peniaze**. Najdôležitejšie výsledky indexu, ktoré nedopadli pre Slovensko najlepšie, nájdete na strane 28.

Prajem vám inšpiratívne čítanie,

Obsah

Editorial 1
Obsah 2
Slovenskí stredoškoláci zvíťazili v medzinárodnom finále Ekonomickej olympiády 3
Epilóg reformy 4
Minimálna mzda 4
Kedy prídu nápady 5
Miesto veštenia krízy radšej príprava na ňu 6
Kto môže za naše nízke mzdy? 6
Ako Robert Fico hazarduje s osudom chudobných regiónov 7
Ako kapitalizmus mzdy zvyšuje 8
Keď Grécko predbehne Švajčiarsko 9
Daň z okien 10
Zelená nafta je len ďalší sociálny balíček 11
Ministerstvo bizarnosti 12
Kto zadefinuje „nárok" v zdravotníctve? 12
Prečo sa farmári nemôžu spoliehať na Brusel 13
Dvanásť scenárov budúcnosti 14
Učiteľov môžeme učiť aj inak 15
Nie je eko ako eko 16
Za ekonomické vzdelanie 17
Buďme deti hamburgerov: trh nás robí lepšími a socializmus naopak 17
Zachráni nás štátne laboratórium 18
Chvála privatizácie 19
Všetci kričia: stopnite rast minimálnej mzdy 20
Čo má spoločné Fico s Adamom Smithom? Mŕtvu teóriu. 20
Aj pridusená konkurencia lepšia ako žiadna 21
Obedy zadarmo, ktoré rodičia musia platiť 22
Najlepší mladý ekonóm na Slovensku, Šimon Pekár! 23
Najlepšia mladá ekonómka na Slovensku, Eva Schwarzová 24
Mladá talentovaná ekonómka Karin Krížovská obsadila tretie miesto 25
Koľko stojí rodina? 26
Byrokratický index 2019: 27
Ubúda papier, ale nie byrokracia 27
Sme tretí od konca – ale pred Švajčiarmi! 28
Publikácie 30
- INT 3/2019: Čo (ne)vieme o minimálnej mzde 30
- INT 4/2019: Trojitý zásah minimálnej mzdy 30

Podujatia 31
- INESS na letnej škole Liberálního institutu 31
- Brexit: Is There a British Strategy? 31
- Seminár pre novinárov o Zdraví za peniaze 31
- INESS na konferencii SK+MED 31
- INESS na Market Access seminári 32
- Slovenskí stredoškoláci zvíťazili v medzinárodnom finále Ekonomickej olympiády 32
- Kedy budete mať nemecké mzdy? 32
- Krst Učebnice v 31 hodinách 32
- INESS publikácie 34
- INESS knihy 34

Slovenskí stredoškoláci zvíťazili v medzinárodnom finále Ekonomickej olympiády

10. septembra 2019 sa konalo prvé medzinárodné finále Ekonomickej olympiády v Českej národnej banke v Prahe.

Slovensko výborne reprezentovali piati študenti, z ktorých dvaja obsadili **prvé dve medailové priečky**.

Stredoškoláci jednoznačne ukázali, že napriek správam o slabej finančnej gramotnosti Slovákov tu žijú výnimočne nadaní mladí ekonómovia, ktorí sa nestratia ani v medzinárodnom porovnaní.

V národných súťažiach sa na Slovensku, v Česku a Maďarsku zúčastnilo tento rok viac ako **20 000 stredoškolákov**, no len 15 finalistov si zmeralo vedomosti v priamom porovnaní.

Medzinárodné kolo Ekonomickej olympiády privítalo najbystrejšie hlavy v ekonómii. Súťažiacich čakal písomný test, v ktorom museli ukázať schopnosť argumentovať, analyticky myslieť a zdôvodniť svoje závery. Potom už nasledovalo ústne kolo súťaže, v ktorom svoje vedomosti obhajovali pred odbornou porotou.

Členmi poroty boli Pavel Potužák (INEV, Česko), Monika Budzák (INESS, Slovensko) a Gyula Pletchinger (Národná banka Maďarska). Testovanie prebiehalo v anglickom jazyku, s ktorým však súťažiaci stredoškoláci nemali žiadny problém.

Víťazom prvého medzinárodného kola Ekonomickej olympiády sa stal Jakub Kučerák, čerstvý absolvent Gymnázia Jura Hronca v Bratislave. Striebornú priečku obsadil Šimon Pekár z Bilingválneho gymnázia Milana Hodžu v Sučanoch, ktorý je zároveň víťazom celoslovenského finále olympiády. Tretie miesto ostalo v Česku a vybojoval si ho Jan Pytela, absolvent z Gymnázia Matyáše Lercha v Brne.

„Otázky v olympiáde boli veľmi dobre štruktúrované, boli oveľa viac zamerané na argumentáciu a na problémy v reálnom svete. Pre každého, kto je v bežnom školskom systéme je Ekonomická olympiáda veľký krok vpred v tom, ako ho naučí myslieť a ako ho pripraví do reálneho života." – Jakub Kučerák, víťaz medzinárodného kola Ekonomickej olympiády 2018/2019

Ekonomická olympiáda je **medzinárodná postupová súťaž z ekonómie a financií**.

Na Slovensku súťaž organizuje INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských analýz. Prvé medzinárodné finále súťaže vzniklo v spolupráci s českým Institutem ekonomického vzdělávání (INEV) a Maďarskou národnou bankou, s finančnou podporou Vyšehradského fondu.

Registrácia do nového ročníka Ekonomickej olympiády je už otvorená, školy sa môžu prihlásiť na webe:

www.ekonomickaolympiada.sk

Epilóg reformy

Martin Vlachynský

Kalavskej **zákon o stratifikácii nemocníc** ide do parlamentu, akurát **bez stratifikácie**. Tento krok je už len symbolickým kvetom položeným na rakvu tejto reformy.

Zomrela v čase, keď sa z nej **mal stať ústavný zákon**. Radšej nejdem riešiť, či tento krok bol len **Ficovým** nahnevaným **kopnutím do Pellegriniho** vežičky z kociek, musím si niečo ušetriť aj do krčmy.

Skúste sa na chvíľu zastaviť a **spočítať reformy**, ktoré sa na Slovensku uskutočnili za posledných 12 rokov. **Prsty koľkých rúk ste použili?** Že vám stačila jedna ruka nešikovného pilčíka?

A to ste asi zahrnuli aj liekovú reformu, ktorú odklepla Radičovej vláda. Školstvo nič. Verejná správa nič. Poľnohospodárstvo nič. Možno ako-tak súdnictvo pod ministerkou Žitňanskou.

Projekt stratifikácie mal šancu stať sa prakticky jedinou reformou nielen v zdravotníctve.

Používam minulý čas, aj keď projekt oficiálne odpísaný nebol. Voľby sa blížia až príliš rýchlo. Bola/je to teda **dobrá reforma**, alebo **zlá**? **Kvalita reformy** nezávisí od toho, ako je napísaná, ale od toho, **ako je implementovaná**.

Odpoveď na túto otázku preto nehľadajme príliš usilovne. Avšak to, že sa za túto reformu postavilo také široké spektrum záujmových skupín (poisťovne, nemocnice, opozícia, aj mnohí lekári), nasvedčovalo, že **štartovacia pozícia bola dobrá**.

Hlavným pozitívom stratifikácie bolo to, že sa pokúsila do slovenského zdravotníctva zaviesť nejaké **ukazovatele kvality a nároku**. Štát kvalitu prakticky nemeria v ničom, do čoho fušuje.

A ak už ju náhodou meria, tak iba do zásuvky – teda **z výsledkov nerobí žiadne závery**. Zlé závery by predsa boli zlou vizitkou štátu. **Stratifikácia bola v tomto výnimkou** – ponúkala istý záväzok voči pacientovi.

Mala aj isté **negatíva**, ktorých som sa obával a ktoré boli znásobené v momente, keď sa začalo koketovať s ústavným zákonom.

Jedným z problémov slovenského zdravotníctva je „zabetónovanosť". **Súťaž o pacienta** prebieha iba vo veľmi **malých rozmeroch** (napríklad v pôrodníctve).

Môže za to systém koncových nemocníc, spôsob úhrad (pacient je pre poskytovateľa často finančnou príťažou, nie žiadaným klientom), ale aj samotní pacienti, ktorí sa len postupne učia **pýtať sa na kvalitu**.

Stratifikácia hrozila, že formálne kritériá nenechajú priestor na konkurenciu, alebo že miestami zmetie aj to, čo funguje. Ale to neboli nezdolateľné prekážky. **Keď sa raz ustanoví systém, podmienky sa dajú dolaďovať.**

Zdravotníctvo je s **viac ako 5 miliardami eur verejných výdavkov** druhou najväčšou oblasťou verejného sektora. Ide o veľa. Dúfajme, že keď sa už nepodarilo dom postaviť, niekto aspoň využije stavebný materiál, čo ostal.

HN, 26.8.2019

Minimálna mzda

Róbert Chovanculiak

Téma **minimálnej mzdy** je na Slovensku každú jeseň politický **evergreen**. Posledné roky však naberá jej zvyšovanie na obrátkach.

Čo je pre krajinu s **vysokými regionálnymi** rozdielmi nebezpečné. Nehovoriac o **spomaľovaní ekonomického rastu** u nás aj v EÚ.

Rozhodli sme sa preto vytvoriť dvojicu publikácii, ktoré tému minimálnej mzdy rozoberú podrobnejšie a poskytnú vám kompletný prehľad:

- o vplyve minimálnej mzdy špecificky na Slovensko
- o odbornej literatúre, ktorá sa zaoberá vplyvom minimálnej mzdy na zamestnanosť.

Prvá publikácia s názvom Trojitý zásah minimálnej mzdy analyzuje jej celospoločenský vplyv.

- **Regionálne rozdiely a nízko kvalifikovaní ľudia**

Aj keď sa ekonomike ako celku darí, neznamená to, že sa darí všetkým regiónom. Stále máme okresy s 15 % mierou nezamestnanosti, kde **desiatky nezamestnaných čakajú na voľné pracovné miesto**. Slovensko má dlhodobo problém s dlhodobo nezamestnanými. V Prešovskom a Košickom kraji patrí až 9 z 10 nezamestnaných medzi znevýhodnené skupiny.

- **Minimálna mzda nie je iba o minimálnej mzde**

Navyše minimálna mzda je naviazaná **na 42 zákonov**, ktoré ďalej prelievajú jej vplyv na celú ekonomiku. Napríklad cez zvýšené príplatky za prácu v noci a cez víkend. Takýmto spôsobom politicky motivované zvyšovanie minimálnej mzdy skokovito a nepredvídateľne zvyšuje mzdové náklady podnikateľov.

- **Minimálna mzda vo verejnom sektore**

V neposlednom rade vplýva zvyšovanie minimálnej mzdy aj na výdavky verejného sektora, kde ju poberá skoro 30-tisíc zamestnancov. Zvyšovanie **minimálnej mzdy tak zvyšuje verejné výdavky** a s nimi aj daňové zaťaženie. Odhaduje sa, že v budúcom roku pôjde o dodatočné výdavky vo výške okolo 32 mil. eur.

Z týchto troch dôvodov navrhujeme **skrotiť politické pretekanie sa v zvyšovaní minimálnej mzdy** naviazaním jej rastu na rast produktivity práce. Plus treba riešiť aj problém už dnes vysokej minimálnej mzdy, čo navrhujeme realizovať prostredníctvom odpočitateľnej položky zo sociálnych odvodov.

Druhá publikácia nesie názov Čo (ne)vieme o minimálnej mzde a ide prehľad ekonomickej literatúry. Určite ste zachytili tvrdenia niektorých politikov alebo odborárov, že je dokázané, že zvyšovanie minimálnej mzdy nemá negatívny vplyv na zamestnanosť. Toto tvrdenie je **ďaleko od pravdy**. Existuje množstvo štúdií, ktoré upozorňujú na negatívne dopady tohto nástroja.

Podrobnejšie analyzujeme známu štúdiu ekonómov Carda a Kruegera z New Jersey, kde mali ukázať, že zvýšenie minimálnej mzdy ešte zvýšilo zamestnanosť. A pozrieme sa tiež na nedávne výrazné zvýšenie minimálnej mzdy v americkom Seattle, ktoré analyzovali dva tímy ekonómov a prišli k dvom rozdielnym záverom.

Kedy prídu nápady

Martin Vlachynský

Na nedostatok zábavy sa na slovenskej politickej scéne nedá sťažovať. Bohužiaľ, s **nedostatkom nápadov** je to horšie.

Spomínate si na roky 1998-2006? **To boli časy!** Reštrukturalizácia bánk, daňová reforma, reforma samosprávy, reforma zdravotníctva, privatizácia, dôchodková reforma, reforma rozpočtového plánovania...

Pri týchto slovách si niektorí s láskou spomenú, ako sa slovenské mačiatko menilo v **tatranského tigra**, iných chytí zimnica z hrôz „**miklošovského neoliberalizmu**".

Faktom však je, že na väčšinu vtedajších ekonomických výziev na Slovensku bol **plán** a ten plán sa väčšinou aj vykonal. Až kým niekde okolo roku 2004 nedošiel všetkým dych.

Aké sú dnes v ponuke **riešenia** na aktuálne problémy?

Na veľké regionálne rozdiely, nevýkonné školstvo, zdravotníctvo na hranici bankrotu, kapitálový dlh na železnici a nerýchlostných cestách, deficitný dôchodkový systém, slimačie tempo súdnych sporov a mnohé iné? **Nie sú ani dobré, ani zlé, sú v princípe žiadne**.

Za ostatných 13 rokov sa klíma zásadným spôsobom zmenila. Takmer **nepretržitá vláda Smeru** posunula latku.

Z niečoho, čo bolo ešte pár rokov dozadu úsmevným **populizmom**, sú dnes opatrenia, voči ktorým sa málo ktorá opozičná strana odváži vyhradiť. Vlaky zadarmo? No, možno trošku vylepšiť, ale určite nie zrušiť!

Minimálny dôchodok, radikálne **zvýšenie mzdových príplatkov**, **obedy zadarmo**, **rekreačné poukazy** – to sú všetko **jednosmerky**. S veľkou pravdepodobnosťou tu ostanú, nech už bude výsledok volieb akýkoľvek. Hlavne **nepodráždiť voliča**.

Samozrejme, všetci chcú bojovať proti byrokracii, za lepšie podnikateľské prostredie (so špeciálnym dôrazom na malé a stredné podniky, lebo tie sú miazgou ekonomiky), zastaviť memorovanie v školách, znížiť regionálne rozdiely, zmeniť „montovňu na vedomostnú ekonomiku", zlepšiť zdravotníctvo, pomôcť farmárom a zastaviť drancovanie štátnych lesov.

V realite som ale spomedzi tej zhruba **desiatky relevantných strán** videl možno **3-4 konkrétne návrhy**, ktoré by mali šancu niektorý z týchto problémov zlepšiť.

Dobre, **možno** im krivdím, veď väčšina programov ešte nie je na svete. Alebo si strany veľké reformné esá nechávajú v rukáve, aby nevystrašili pred voľbami voličov, a vytiahnu ich až po voľbách.

Ale tipol by som si, že veľké **prekvapenia sa konať nebudú**. Nebude odvaha prísť s privatizáciou Slovenskej pošty, liberalizáciou železníc, reformou odvodového systému, reálnym šetrením v štátnej správe prepustením minimálne 20 % nadbytočných zamestnancov na prehrievajúci sa trh práce, regionalizáciou minimálnej mzdy, či zacielením sociálneho systému.

Dočkáme sa len rôznofarebných **sociálnych balíčkov**. Lebo reformy bolia a keď sa ekonomike darí, nikomu sa príliš nechce trpieť.

HN, 12.8.2019

Miesto veštenia krízy radšej príprava na ňu

Martin Vlachynský

Byť ekonomickým veštcom je veľmi ľahké. Ak sa trafíte, ste „**ten, čo predpovedal krízu**". Ak nie, skúsite to o rok, lebo nenaplnenú ekonomickú predpoveď si nikto nezapamätá.

Ak sa ma spýtate, či sa kríza už čoskoro vráti, odpoviem že **áno**. Ale toto si myslím už tak posledné tri roky.

Všetky **ingrediencie sú v hrnci** – vyčerpaná monetárna politika, nevyriešená fiškálna kríza plávajúca na záchrannom kolese skupovania štátnych dlhov centrálnymi bankami, rinčiace zbrane colníkov na troch kontinentoch, do nebies stúpajúce ceny niektorých aktív, Brexit, Taliansko...

A tá kríza stále nikde. Pesimisti však môžu ostať pokojní. Ekonomické krízy dosiaľ dodržiavali dve základné pravidlá. **Prvé - nakoniec vždy prišli**. **Druhé** – podobne ako španielsku inkvizíciu v britských skečoch, ani krízu nikto neočakáva.

Áno, radi sa o nej rozprávame, počúvame jej prorokov, s okuliarmi na nose študujeme indexy priemyselnej produkcie a ázijské trhy so železnou rudou, aby sme potom prstom ukázali na nejakú vlnku v grafe slávnostne povedali „**už sa to blíži**".

Ale reálne si len málokto prispôsobí svoj aktuálny život týmto proklamovaným očakávaniam. Veď preto sú vlastne **krízy úspešné**.

Jedna vec sú Gejza s Janou, ktorí na svoju mzdu zavesia **dve hypotéky** na „investičné byty" v Dúbravke snívajúc o rentierskej budúcnosti.

Druhá vec je **vláda**, ktorá ignorujúc čo i len možnosť pesimistického vývoja zavesí na občanov **nablýskanú ekonomiku**, ktorú ale kríza v horších časoch sfúkne ako vlk slamený domček v Troch prasiatkach.

Za posledných 15 rokov nastal **nenápadný, ale dramatický posun** v ekonomických programoch na slovenskej politickej scéne. Takmer úplne sa vytratil koncept „**reformy**".

Vytratila sa debata „trh vs. štát". **Sociálne balíčky sa stali novým štandardom**. Vlaky zadarmo, rekreačné poukazy, rýchle zvyšovanie minimálnej mzdy, to všetko sa stalo jednosmerkou, z ktorej sa nedá vycúvať, dnes sú to prakticky nezrušiteľné veci, bez ohľadu na výsledok volieb.

Nikto dnes nemá plán čo robiť, ak zrazu príde k poklesu daňových výnosov o 1-2 miliardy eur. Čo robiť, ak to na Slovensku náhodou zabalia 2-3 z najväčších zamestnávateľov. **To ma straší viac, ako to, či bude kríza o rok**.

Kto môže za naše nízke mzdy?

Róbert Chovanculiak

Debata o mzdách na Slovensku sa stále nekončí.

Tvrdenia, že sme chudobnejší ako Západ, pretože nám niekto zlý nedopraje, lahodí nejedným ušiam. A preto to mnohí neustále dookola opakujú, väčšinou bez akejkoľvek snahy o hlbšie vysvetlenie.

Najrozšírenejším hoaxom, ktorý šíria títo populisti, je tvrdenie, že slovenskí zamestnanci majú produktivitu ako na Západe, ale mzdy výrazne zaostávajú.

Na podporu tohto hoaxu používajú rôzne **štatistiky** o podiele miezd na HDP alebo o podiele kompenzácií zamestnanca na produktivite práce. Na prvý pohľad vyzerajú tieto štatistiky naozaj nelichotivo.

Pozrime sa na to

Celé zhrozenie však opadne, keď sa im trocha bližšie **pozriete na zúbok**. Analytik z Národnej banky Slovenska nedávno spravil presne toto.

Pozrel sa podrobne na jednotlivé odvetvia a na to, v ktorých z nich dostávajú slovenskí zamestnanci **nižšie mzdy na celkovej pridanej hodnote firiem** v porovnaní s európskou pätnástkou.

A odhalil zaujímavú vec.

Firmy v odvetviach ako priemysel, IT, komunikácie, finančný alebo realitný sektor sú tie odvetvia, ktoré platia na Slovensku „spravodlivé mzdy". V tom zmysle, že podiel vyplatených miezd na produktivite zamestnancov na Slovensku **je približne rovnaký ako v starých členských štátoch EÚ**.

Problém sa ukázal len v druhej skupine odvetví, do ktorej patria stavebníctvo, poľnohospodárstvo alebo rekreácia.

V týchto odvetviach naozaj slovenskí zamestnanci **dostávajú približne polovičný podiel** oproti podielu, ktorý dostávajú ich kolegovia zo „starej Únie".

Šetríme lesy

Je to však **dôkaz**, že v týchto odvetviach často malí, domáci zamestnávatelia upierajú svojim zamestnancom **férové ohodnotenie**?

Nemusíte byť génius, aby ste pochopili, že práve toto sú odvetvia, kde veľká časť ľudí pracuje na **živnosť**, v **malých eseročkách** alebo sú **samostatne hospodáriacimi roľníkmi**.

Nehovoriac o tom, že presne toto sú odvetvia, kde si Slováci dovolia častejšie platiť na ruku a **prekvitá sivá a čierna ekonomika**. Tu nájdete aj najväčšie medzery vo výbere dane z pridanej hodnoty.

Keď niekto **všetky odvetvia spriemeruje**, tak mu naozaj vyjde, že slovenskí zamestnanci nedostávajú, čo im patrí. Pravda je však taká, že to dostanú, len vyplatené v inej forme.

Slováci si veľmi radi podávajú ruky a šetria lesy tým, že netlačia zbytočné bločky.

Nešírme hoaxy

Čo si z tohto všetkého odniesť a aký je **záver analýzy Národnej banky**?

Neverme a už vôbec nešírme hoaxy o tom, že slovenskí zamestnanci nedostavajú, čo im patrí, **lebo im to nedoprajú zamestnávatelia**.

Slovenskí zamestnávatelia sú rovnakí ako na celom svete. O mzdách treba vyjednávať a úlohou zamestnancov je aj meniť prácu a žiadať vyššie mzdy.

Problém je, keď túto úlohu zoberie na seba štát a prostredníctvom zákonov začne plošne, hlava-nehlava, zvyšovať mzdové náklady.

Skutočným dôvodom relatívne nízkych miezd v porovnaní so Západom je **nízka produktivita práce**. To znamená, že chýba dostatočný počet veľkých úspešných spoločností, ktoré by dokázali pre medzinárodné trhy poskytovať služby s vysokou pridanou hodnotou.

Slováci nezaložili Volkswagen, Google ani Apple.

SME.sk, 13. augusta 2019.

Ako Robert Fico hazarduje s osudom chudobných regiónov

Róbert Chovanculiak

Líder Smeru navrhuje minimálnu mzdu, ktorej **presadenie by ublížilo tým najzraniteľnejším**.

Robert Fico usporiadal uprostred leta tlačovku, na ktorej predstavil **návrh nového spôsobu zvyšovania minimálnej mzdy**. Tento návrh nevznikol doma, ale **inšpiroval sa** v zahraničí, konkrétne Európskou sociálnou chartou.

Minimálna mzda má byť minimálne na úrovni 60 percent priemernej a podľa toho sa v Smere dopočítali k sume **viac ako 600 eur**.

Problém je, že charta nehovorí o hrubej priemernej mzde, ale o čistej.

Má to svoju logiku, každá krajina má totiž **inak nastavené** dane a odvody a zamestnanci v prvom rade riešia to, koľko si donesú domov v peňaženke.

Ak minimálnu mzdu prepočítame takýmto spôsobom, **dostaneme číslo 572 eur**. Teda ešte **o osem eur nižšiu minimálnu mzdu**, ako predstavil minister práce **Richter**.

Zlé prepočty však nie sú zďaleka kľúčovým problémom tohto návrhu. Ak aj akceptujeme fakt, že by minimálna mzda mala tvoriť 60 percent hrubej priemernej mzdy, vznikne iný problém: ide totiž o **ekonomický nezmysel**.

Spomedzi všetkých krajín OECD **neexistuje jediná**, ktorá by mala minimálnu mzdu na úrovni 60 percent hrubej priemernej mzdy.

Ak nepočítame **Kolumbiu**, ktorá má 58-percentnú úroveň, na druhom mieste je **Nový Zéland** s 52-percentnou úrovňou. V samotnej EÚ sa na hranicu 50 percent dostali nedávno **len dve krajiny** – Francúzsko a Slovinsko. Ostatné krajiny sú pod 50 percentami alebo **minimálnu mzdu vôbec nemajú**.

Jednoducho povedané, minimálna mzda na úrovni 60 percent priemernej mzdy je **utópiou**. V prípade Slovenska dokonca skôr **distópiou**.

Takéto **radikálne zvýšenie minimálnej mzdy** by znamenalo, že minimálna mzda by sa napríklad v Prešovskom kraji dostala na takmer **80 percent mediánovej mzdy**. To v praxi zname-

ná, že by sme sa pomaly priblížili k stavu, v ktorom by **polovica** ľudí v regióne zarábala minimálnu mzdu.

Z toho vyplýva, že **ľudia bez kvalifikácie sa ťažko zamestnajú**, lebo pracovné miesta vhodné pre nich **získajú ľudia s vyšším vzdelaním**.

Je to extrémne vysoké číslo a len pre porovnanie, vo svojej správe OECD a Svetová banka odporúčajú **neprekračovať hranicu 30-40 percent mediánovej mzdy** práve pre negatívny dosah na nízko produktívnych ľudí.

Ak chce Robert Fico naozaj pomôcť nízko zarábajúcim ľudom, tak by sa mal **zamerať na ich daňovo-odvodové zaťaženie**.

Ešte pred piatimi rokmi platil takýto človek s minimálnou mzdou **29 percent** na daniach a odvodoch. Budúci rok sa toto zaťaženie dostane **nad 40 percent**.

Pokiaľ chcú v Smere pomáhať nízko zarábajúcim, cestou je práve zníženie tohto vysokého zaťaženia práce daňami a odvodmi.

To by prinieslo **vyššie čisté príjmy** pre chudobných ľudí a zároveň by sa **znížili náklady práce**, čo by prispelo k tvorbe pracovných miest tam, kde to potrebujeme.

Postoj, 14. 08. 2019

Ako kapitalizmus mzdy zvyšuje

Róbert Chovanculiak

Mzda je matkou všetkých ekonomických tém na Slovensku. Aspoň odkedy padla železná opona a Slováci sa mohli ísť pozrieť na život do Rakúska či Nemecka.

V minulosti vďaka tejto téme **vyhralo voľby množstvo politikov** a dnes sa na nej **získavajú lajky na sociálnych sieťach**. Všetci hrajú na emotívnu strunu krivdy.

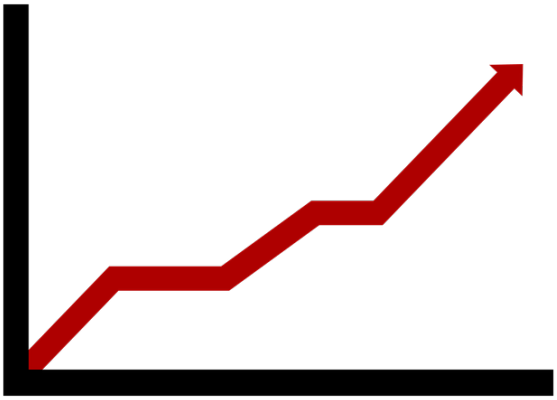
Slovákom niekto ukrivdil, a preto nemáme také vysoké mzdy ako na Západe. Máme smolu, že máme sebeckých podnikateľov a podplatených politikov.

To, že sú **u nás nižšie mzdy ako na Západe**, sa nedá spochybniť. Koľko Slovákov si však všimlo, že oproti roku 2000 si môžu nakúpiť o 60 percent viac tovarov a služieb, lebo o toľko vzrástli ich reálne mzdy? Je to veľa alebo málo? Ťažko povedať.

No pre lepšiu predstavu, skúste budúci mesiac polovicu svojej výplaty spláchnuť do záchoda. S tým, čo vám ostane, sa dostanete na **mzdovú úroveň z prelomu tisícročí**.

Ľudia trpia hedonistickou adaptáciou. Veľmi rýchlo si zvykajú – a to najmä na lepšie pomery. Nárast životnej úrovne posledných dvoch dekád už nikoho nezaujíma. Ale možno by niekoho mohlo zaujímať to, čo sa deje práve teraz.

Minulý, tento a budúci rok rástla a bude rásť nominálna priemerná mzda **o viac ako šesť percent**. To sa môže zdať ako malé číslo, no exponenciálnu silu mu dodáva zložený úrok.

Ak by takouto rýchlosťou rástli mzdy aj nasledujúcu dekádu, tak na jej konci máme dvojnásobné platy. Je to veľa či málo? Ťažko povedať.

Ale skúste si predstaviť, že vám budúci mesiac pošle šéf dve výplaty. **Čo stojí za týmto pozitívnym vývojom?**

Začnime vylučovacou metódou. Určite to nebudú tlačovky politikov ani prvomájové vyhlásenia. Ani statusy na sociálnych sieťach a zverejnené, zväčša nekompletné, mzdy v inzerátoch. Je za tým starý, dobrý **kapitalizmus**.

Nezamestnanosť dosahuje **rekordne nízke úrovne** a prebieha intenzívna **súťaž o zamestnancov**. Mzdy rastú tak rýchlo, že dokonca predbiehajú rast pridanej hodnoty v ekonomike.

Toto musia byť správy, ktoré niektorým ľudom zamotali mozgové závity. Nechápu, odkiaľ sa nabrala toľká dobrosrdečnosť podnikateľov, keď odrazu zamestnancom zvyšujú platy, a to ešte na úkor svojho.

Nejde však o zázrak. Je to len otázka **ponuky a dopytu**. Je to to, na čo my ekonómovia upozorňujeme už dlho: čím viac sa darí podnikateľom, o to lepšie pre zamestnancov, ktorí sa stávajú „nedostatkovým tovarom".

Tešme sa teraz spolu so zamestnancami z tohto obdobia, keď ťahajú za dlhší koniec. Napriek tomu treba povedať aj B. Tento stav, keď rast miezd predbieha rast produktivity, sa **nedá dlhodobo udržať**.

Podnikatelia potrebujú pasívnu pomoc cez plošné znižovanie byrokracie, daní či zrušenie šikany kontrolórov. Určite im nepomôže elektronické špehovanie tržieb alebo zložitejší Zákonník práce.

Ak chceme mať raz mzdy ako na Západe, musíme zvýšiť i produktivitu.

To je totiž hlavný problém slovenských relatívne nízkych miezd. A to platí najmä pre 70 percent malých a stredných podnikov, ktoré majú veľké problémy s produktivitou a pritom zamestnávajú väčšinu Slovákov.

Čo spraviť, aby aj im vzrástla produktivita a mali priestor na zvyšovanie miezd?

Určite **nepotrebujú aktívnu pomoc** cez rozličné dotačné schémy. Potrebujú pasívnu pomoc cez **plošné znižovanie byrokracie**, **daní** či zrušenie **šikany kontrolórov**. Určite im nepomôže elektronické špehovanie tržieb alebo zložitejší Zákonník práce.

Kapitalizmus nie je iba o nebeských ziskoch a raste. Kapitalizmus potrebuje aj svoje **peklo**. Niektorí podnikatelia musia skrachovať, aby uvoľnili zdroje – prácu a kapitál – pre šikovnejších.

Preto **potrebujeme** jednoduché zakladanie nových spoločností a koniec dotácií pre neefektívnych podnikateľov.

Pravda.sk, 29.07.2019

Keď Grécko predbehne Švajčiarsko

Martin Vlachynský

Pred pár dňami INESS zverejnil výsledky nového indexu **Zdravie za peniaze**. Slovensko v ňom spomedzi 26 hodnotených štátov skončilo na **23. mieste**.

V tomto momente by sme mohli začať lamentovať. No pri bližšom pohľade si všimnete, že **na prvom mieste sa umiestnilo Grécko** a **na predposlednom Švajčiarsko**.

Tu čitateľ spozornie. Väčšina z nás by sa asi chcela liečiť skôr vo Švajčiarsku ako Grécku. Čo nám vlastne toto hodnotenie hovorí?

Nehovorí nám o tom, aká je absolútna kvalita zdravotníctva. Rebríček je totiž vážený výdavkami na zdravotníctvo a tie sú ešte upravené o výšku miezd v krajine.

Ak by sme sa pozreli na absolútne hodnoty, ak by sme nezohľadňovali „cenu", tak na čelných miestach bezpečne trónia superbohaté štáty ako Nórsko, Švédsko či spomínané Švajčiarsko.

Prevaženie výdavkami nám však umožní hľadať hodnotu za peniaze. **Koľko zdravia navyše prinesie každé euro vložené do systému**.

V tomto excelujú Gréci. Aj keď vlastne nechtiac. Hospodárska kríza totiž v krajine spustila veľký spontánny ekonomicko-zdravotný experiment. Grécke výdavky na zdravotníctvo **klesli počas krízy o tretinu**.

Na Slovensku by to znamenalo vyškrtnúť takmer **dve miliardy** zo systému. Dokážete si niečo také vôbec predstaviť? Ja nie.

Gréci si to nielen predstavili, tam sa to aj stalo. Zároveň im však ostali zdravotné výsledky na solídnej úrovni. Nie špičkovej, ale dosť vysokej na to, aby ich to vynieslo na čelo rebríčka. V nasledujúcich rokoch môžeme sledovať, čo tento experiment Grécku prinesie.

Začne sa tam po pár rokoch prejavovať pokles zdrojov a zdravie Grékov sa bude rapídne zhoršovať? Alebo sa efekt zdravotníctva preceňuje a v skutočnosti za ich výsledkami stojí stredomorský spôsob života?

Iný prípad je **Švajčiarsko**. Ich špičkové absolútne výsledky sú draho zaplatené. Kým na Slovensku pripadá na obyvateľa zhruba 1 100 eur zdrojov v zdravotníctve, vo Švajčiarsku je to okolo 9-tisíc eur.

Vysoké bohatstvo umožňuje Švajčiarom kupovať si aj služby s nižšou pridanou hodnotou. Slepé črevo môžete zoperovať za **tisíc** eur, alebo v špičkovej luxusnej nemocnici pánom profesorom za **10-tisíc** eur.

Výsledok druhej operácie bude asi trocha lepší, ale **nebude 10-násobne lepší**. No ak ste bohatí, radi si veľa priplatíte aj za malé zlepšenie. Švajčiari sú bohatí.

Skombinujte to s vysokým podielom súkromného zdravotného poistenia, ktoré umožňuje spotrebiteľom **prilievať do systému dodatočné peniaze, a dostanete nízku hodnotu za euro** a 25. pozíciu v rebríčku.

V prípade bohatej krajiny je takáto pozícia známkou luxusu a vysokej nasýtenosti zdravotnými službami. V prípade východoeurópskej krajiny je to však smutný výsledok. Znamená, že za základné veci platíme toľko, ako by to bol luxus.

Hospodárska kríza totiž v Aténach spustila veľký spontánny ekonomicko-zdravotný experiment.

HN, 29.7.2019

Daň z okien

Madsen Pierie

Písal sa 24. júl, keď politici **zrušili nenávidenú daň z okien**.

24. júla 2019, Madsen Pirie, Pôvodný text:
www.adamsmith.org/blog/the-window-tax

Účelom, s ktorým bola zavedená za vlády kráľa Williama III., nebolo zasiahnuť chudobných a domácnosti oslobodené od platenia daní, ale táto daň bola navrhnutá tak, aby bola **primeraná bohatstvu daňovníka**.

Daň z príjmu bola považovaná za vec **narušujúcu súkromie**, keďže vláda nemala právo zaujímať sa o to, koľko ľudia zarábajú.

Daň z okien sa pôvodne vyberala v dvoch častiach. Ľudia museli zaplatiť ročne dva šilingy (1/10 libry) na domácnosť, ak mali menej ako 10 okien. Ak mali od 10 do 20 okien, zaplatili 6 šilingov a ak mali viac ako 20 okien, zaplatili 10 šilingov.

V súčasnosti by boli dva šilingy asi **13.50£**.

Prirodzene, dane menia správanie a dynamika ich nastavenia to musí reflektovať. Pomocou tejto dane sa nevyzbierala požadovaná suma, pretože mnoho ľudí na ňu reagovalo **zamurovaním okien**, aby sa jej vyhli.

V dnešnej dobe sú návštevníci Británie fascinovaní niektorými starými domami, pretože vidia, že tam, kde kedysi bolo okno, sú dnes tehly alebo omietka.

Toto je miestami badateľné na celej radovej zástavbe. Nové domy sa už budovali s menším počtom okien, aby sa obyvatelia opäť dani vyhli.

V **Škótsku** túto daň zaviedli v roku 1748. Dom musel mať aspoň 7 okien, alebo nájom vo výške minimálne 5£, aby spadal pod daňovú povinnosť.

Keď sa daň v osemdesiatych rokoch 18. storočia zvýšila, namiesto murovania okien si Škóti vybrali menej nákladnú metódu – **okná namaľovali na čierno a pridali biely rám**.

Dnes ich môžete poznať pod názvom Pitt's Pictures, pomenované podľa vtedajšieho premiéra.

Daň z okna nebola populárna, pretože ju **ľudia vnímali ako daň „zo svetla a vzduchu"**.

Táto daň bola **mnohokrát navyšovaná**, predovšetkým počas vojen vo Francúzsku, no po administratívnej reforme v 1823 bola znížená na polovicu a napokon zrušená v 1851 na nátlak verejnosti.

Takáto daň predstavuje pre vyberačov daní zdravú lekciu.

Zvyšovanie daní na **tabakové produkty** síce môže byť cielené na vyzbieranie viac financií, či snahou donútiť ľudí menej fajčiť, ale tiež podporuje pašeráctvo.

Zvyšovanie dane na **alkohol** môže mať za cieľ výnos dane, alebo obmedziť alkoholizmus, ale tiež vedie ľudí k nákupu lacnejšieho alkoholu, a napríklad v Škótsku k jeho náhrade opiátmi.

Vysoká hodnota kolku potrebného pri prevode nehnuteľnosti vedie k nižšiemu počtu transakcií, pretože sa mu ľudia snažia vyhnúť.

Toto potom vedie k tomu, že starší ľudia zostávajú vo väčších domoch ako potrebujú, keď ich deti z domu odídu, čo spôsobuje nedostatok nehnuteľností na trhu vhodných pre mladé rodiny.

Existuje určitý bod, v ktorom zvyšovanie **dane z príjmu vytvára pokles zisku**, keďže ľudia pracujú menej a hľadajú rôzne schémy daňových „optimalizácií".

Vyššie dane z príjmu právnických osôb vedú spoločnosti k tomu, aby zmenili pôsobisko a vyššie dane z kapitálového majetku vedú ľudí k tomu, že sa snažia dostať mimo dosah vyberača daní.

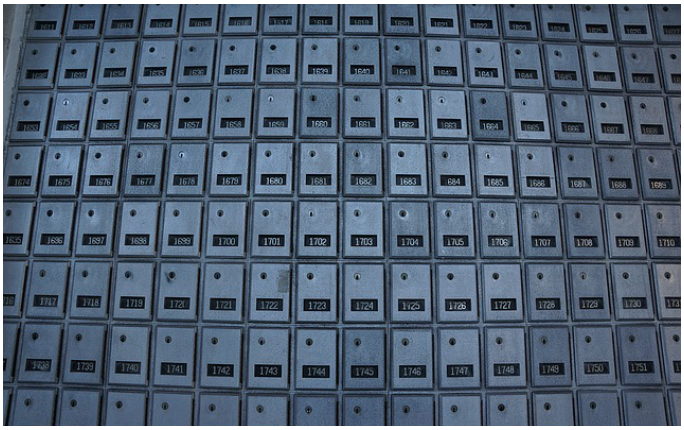
Rozsudok Najvyššieho súdu v USA uviedol, že: „ Nie je možné spochybniť zákonné právo jednotlivca na zníženie sumy, ktoré by inak predstavovali jeho dane, spôsobom, ktorý zákon povoľuje."

Súdne rozhodnutie, staré už takmer 100 rokov, vo Veľkej Británii zase deklaruje, že ľudia nemusia platiť najvyššiu možnú daň, ak sa tomu môžu vyhnúť.

Špecificky dve veci vadia tým, ktorí by najradšej nakladali s našimi financiami podľa ich želaní a nie podľa tých našich.

Jednou z nich je **daňová konkurencia**, ktorá dáva ľuďom možnosť presúvať majetok a výnosy do prostredia s nižšími daňami. Tá druhá je **schopnosť ľudí prispôsobiť svoje správanie** tak, aby sa vyhli dopadom daní, ktoré sa na nich vzťahujú.

História dane z okien je v tomto prípade dobrou lekciou.

Zelená nafta je len ďalší sociálny balíček

Monika Budzák

Zvolebnieva sa a tak sa svojho sociálneho balíčka minulý týždeň dočkali aj farmári.

Ministerstvo pôdohospodárstva spustilo registráciu na tzv. Zelenú naftu, pre ktorú vyčlenilo 30 miliónov eur. Popri európskych dotáciách tak prichádza ďalšia „pomoc", ktorá má aj tentokrát naštartovať slovenské poľnohospodárstvo.

Projekt Zelenej nafty je ďalšou ad hoc podporou, ktoré poznáme aj z minulosti.

Čo možno tentokrát pochváliť je, že ministerstvo sa poučilo zo spackaného projektu červenej nafty spred niekoľkých rokov. Daňovo zvýhodnená červená nafta bola farebne odlíšená, aby sa k nej dostali len poľnohospodári.

Ale oprávnenie využívať ju nedostal každý farmár. Nemohli ju čerpať poľnohospodári, ktorí nemali skladové kapacity. Aj samotná Poľnohospodárska platobná agentúra priznala, že administratíva spojená so získaním dotácie bola pre malých farmárov príliš komplikovaná. Menším poľnohospodárom sa tiež ekonomicky neoplatilo čerpať naftu na čerpacej stanici, keďže cestou spotrebovali viac, ako ušetrili na zľavnenej nafte.

Zelená nafta je premyslenejšia, no zázraky nečakajme. Pozitívom je, že má podporiť konkrétne poľnohospodárske činnosti. Farmárom teda nestačí pokosiť lúky na to, aby si mohli uplatniť dotáciu, ako to je pri priamych platbách na plochu. Napriek tomu ide o duplicitu.

Už dnes existujú viazané platby na plochu, ktoré podporujú pestovanie vybraných druhov plodín, či chov zvierat. Aj druhý pilier agropodpory zahŕňa opatrenia na podporu podnikania farmárov. **Zelená nafta smeruje peniaze tam, kam už teraz tečú cez iné programy**.

Druhým problémom pri vymýšľaní ďalších dotácií je byrokracia.

Tu narážame na charakteristickú dilemu pri ich nastavovaní. Pokiaľ žiadosť o dotácie vyžaduje príliš veľa dokladov, poľnohospodár sa zaoberá papierovačkami namiesto toho, aby sa venoval podnikaniu. Ak sú pravidlá jednoduché, dotácie získa aj betónové letisko.

Pozreli sme sa aj na registráciu do Zelenej nafty. Na svojej tlačovke sa platobná agentúra chválila, že tentoraz prebehne výlučne elektronicky. No nie tak celkom. Farmári vyplnia síce online formulár, ale v závere odporúča samotná platobná agentúra, aby ho žiadateľ vytlačil, podpísal, podpis dal overiť a poslal poštou. Tento proces je zatiaľ len registráciou poľnohospodárov a neznamená získanie dotácie, o tú budú musieť ešte požiadať. Doterajšie skúsenosti zo štátneho IT ale nesľubujú rýchle a jednoduché používanie služieb.

Dôvodová správa k Zelenej nafte hovorí, že slovenskí farmári čelia napr. vyšším nákladom na pracovnú silu. Pritom samotná vláda prispieva k zvyšovaniu nákladov – okrem iného aj zvyšovaním minimálnej mzdy, ktorá rástla dvojnásobným tempom oproti priemernej mzde. Namiesto snahy o zníženie nákladov zamestnávania napr. cez zníženie odvodov na nízke mzdy tak poslanci radšej navrhli ďalšiu dotáciu.

Predtým ako začne ministerstvo vymýšľať nové dotácie, malo by sa skôr zamerať na existujúce. Pochybnosti o efektivite v čerpaní eurofondov sa prebudili nielen pri talianskych kauzách.

Keď sa pozrieme na čísla, zistíme, že produktivita slovenského agrosektora je aj napriek masívnej podpore nízka. Závislosť na dotáciách ilustruje aj fakt, že podiel priamych platieb v poľnohospodárstve na zisku fariem je na Slovensku jeden z najvyšších v EÚ a väčšina z nich by bola bez dotácií v strate.

Slovenská produkcia tvorí 0,3 % z hrubej pridanej hodnoty krajín EÚ, ale smeruje do nej 1 % všetkých podpôr EÚ. Verejné výdavky do poľnohospodárstva na Slovensku tvoria 1 % HDP, čo je podľa Inštitútu pôdohospodárskej politiky nad priemerom EÚ. **Len v roku 2018 minulo Ministerstvo pôdohospodárstva 1,1 miliardy eur na rôzne formy podpory poľnohospodárstva a rozvoja vidieka**.

Slovenské poľnohospodárstvo už roky trpí, napriek tomu nechceme pripustiť, že číre polievanie peniazmi nepomáha. Podporné programy typu červená či zelená nafta navyše nebývajú riadne vyhodnotené. Len málokedy sa dozvieme, aký efekt vynaložené peniaze priniesli a či splnili ciele, pre ktoré boli určené.

Pozornosť by sa mala preniesť na efektivitu súčasných dotácií a nie na rozdávanie sociálnych balíčkov. Nedostatok pracovnej sily v poľnohospodárstve je problémom takmer v celej Európe, u našich susedov ale pochopili, že si vyžaduje predovšetkým investície do kapitálovej výbavy fariem a zjednodušenie zamestnávania. Rozdrobenému pozemkovému vlastníctvu zase pomôžu pozemkové úpravy, ktorých výsledky síce nie sú okamžite viditeľné, ale o to prínosnejšie. Vymýšľať ďalší kanál na čerpanie peňazí je jednoduché, ale nie správne riešenie.

Ministerstvo bizarnosti

Martin Vlachynský

V začiatkoch automobilizmu sa autá museli vyrovnať aj s nevraživosťou či so strachom verejnosti a úradníkov. Tie niekedy prerástli až do bizarných opatrení, ako bola povinnosť bežať pred autom s červenou vlajkou, namiesto sústredenia na hladký a bezpečný prechod do novej éry dopravy.

Historka s vlajkonosičom mi napadla pri zmienke o čerstvom usmernení ministerstva pôdohospodárstva o zobrazovaní produktov v letákoch. Ministerstvo stále sníva o 90. rokoch, keď sa za potravinami chodilo do pouličných obchodíkov, a intenzívne bojuje proti 21. storočiu v maloobchode, teda konkrétne proti veľkým zasieťovaným predajcom rýchloobrátkového tovaru. Tí sú v očiach ministerstva vinníkom všetkých skutočných aj zdanlivých problémov v slovenskom poľnohospodárstve a potravinárstve, od nízkej pridanej hodnoty produkcie na hektár až po pravidelne bitých farmárov na východe.

Donkichotský boj proti hypermarketom sa začal v roku 2015 absurdnými miliónovými pokutami. Tých bolo dosiaľ uložených 28. Ak neviete, či je to veľa alebo málo, je to zhruba zisk reťazca Billa na Slovensku za posledných sedem rokov dokopy. Ak ste nepostrehli, prvú miliónovú pokutu dostala už aj jedna z Jednôt, pre ktorú to môže byť až likvidačné.

Pokuty nasledoval slávny odvod reťazcov, ktorý sa skončil fiaskom. V tesnom slede prišiel zákon o „neprimeraných podmienkach", ktorý v princípe stanovil, že ak reťazec bude obchodovať so slovenským potravinárom, môže dostať pokutu v podstate za čokoľvek. Motivačné!

K tomu bol poslaneckým návrhom prilepený bod o povinnom zobrazovaní slovenských produktov v letákoch. Už ten by sme mohli nazvať bizarným. Pre špecializovaných obchodníkov, ponúkajúcich úzky sortiment od jedného zahraničného výrobcu či z jedného geografického regiónu znamenal de facto zákaz letákov. Rovnako tak sa ťažko so slovenskými produktmi robí francúzsky týždeň či veľkonočný týždeň. Ale čo, veď Slovák nemá čo vymýšľať a má zemiaky jesť!

Letákový zákon už čaká na posúdenie v Bruseli, a jeho šance na prežitie sú malé. Komisia už zrušila nielen odvod reťazcov, ale pred pár rokmi aj povinné zverejňovanie podielu slovenských výrobkov v predajniach. No ministerstvo sa rozhodlo dobojovať svoj bizarný boj do konca a vydáva usmernenie, že „jednotlivé poľnohospodárske výrobky a potraviny budú v letáku, reklamnom časopise alebo v inej obdobnej forme komunikácie vyobrazené v primeranej veľkosti a jednotnej forme grafiky a dizajnu, a to tak, aby nedochádzalo k zjavnej diskriminácii určitých poľnohospodárskych výrobkov a potravín".

Len si to predstavte. Inšpektori budú nad letákmi stáť s pravítkami a premeriavať obrázky paradajok a jogurtov. Do tejto bizarnosti dospel „boj" ministerstva za lepšie potravinárstvo a poľnohospodárstvo.

HN, 15.7.2019

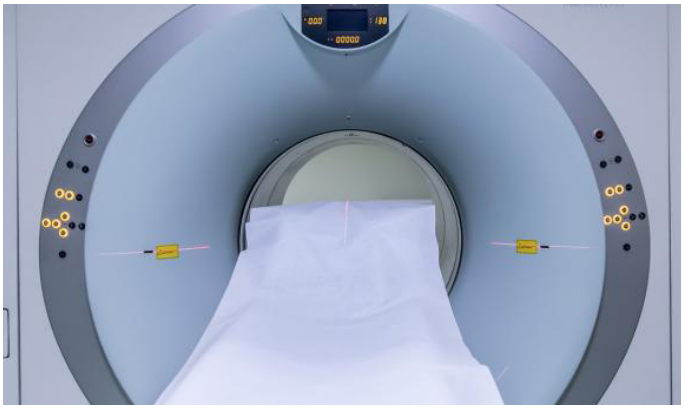
Kto zadefinuje „nárok" v zdravotníctve?

Martin Vlachynský

Vždy, keď v diskusii o slovenskom zdravotníctve padne magické spojenie „definícia nároku pacienta", všetky hlavy naokolo sa súhlasne rozkývajú. „Áno, nárok treba zadefinovať! Bez toho sa nepohneme!" Ale nárok ostáva schovaný v jaskyni ako snežný muž.

Ako sa môžu rozdeľovať zdroje v zdravotníctve? Metódy sú v princípe tri. Prvou, najmenej používanou, je komerčný systém. Či už priamy nákup služieb pacientom, alebo skutočný poistný systém. Teda taký kde podľa svojho rizikového profilu a zaplateného poistného dostanem finančný limit, v ktorého rámci môže čerpať zdravotné služby. Čiastočne to funguje v USA, ale aj tam už zhruba polovicu (obrovských) výdavkov na zdravotníctvo financuje verejný sektor.

Väčšina rozdeľovania zdravotných zdrojov vo vyspelom svete prebieha vo verejnom sektore a deje sa dvoma zvyšnými metódami. Jednu by sme mohli nazvať vedeckou. Spočíva vo výpočte, koľko zdravých rokov života zdravotná intervencia prinesie. Ak ste niekde zachytili skratky ako HTA (Health technology assesment), či QUALY (Quality-adjusted life year), tak ste na správnej ulici. Na Slovensku je nákladová efektivita na kategorizáciu liekov stanovená na necelých 40 000 eur. Štandardy a indikačné obmedzenia následne povedia, v akých prípadoch má byť táto nákladovo efektívna intervencia použitá.

S trochou preháňania by sme mohli povedať, že taká je úradná hodnota roku života z pohľadu slovenskej zdravotnej politiky. Vlastne, s dosť veľa preháňaním. Táto metóda má svoje nedostatky. Po prvé, je veľa dát pre lieky, no už menej dát pre iné intervencie. Zistiť, koľko rokov zdravého života prinesie nejaká komplexná liečba, je veľmi zložité a často ovplyvnené lokálne. Nie vždy sa dajú univerzálne použiť dáta napríklad z Veľkej Británie (kde je HTA venovaný rozsiahly program). Naviac cena

lieku či technológie klesá s rastom jeho používania a prví „drahí" pacienti dláždia cestu znižovaniu ceny.

Ostáva tak posledná, najčastejšia metóda rozdeľovania – živelná, alebo aj „metóda nedostupnosti". Starostlivosť je poskytnutá podľa aktuálne dostupných zdrojov, čo znamená neskôr, alebo aj vôbec. Rozhodcom v takomto prípade je niekedy poisťovňa, niekedy poskytovateľ, ale najčastejšie je ním anonymný „systém", v ktorom sú niektoré spojenia popretŕhané. Pacient so širokými lakťami a ešte širším telefónnym zoznamom si vie cestu prešliapať, iný nie. Prejavom sú najmä čakacie doby a „strácanie" sa v systéme.

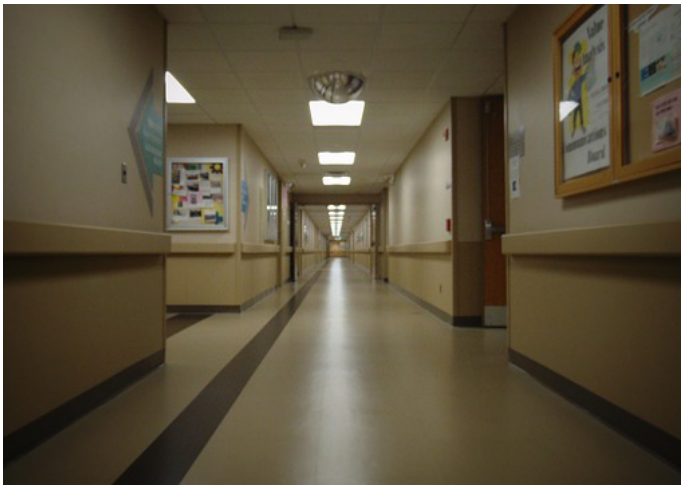
Bohatneme, starneme, zomiera početne viac ľudí. Sme informovanejší, chceme spotrebovávať kvalitu. V 70-ke chceme robiť hrebeňovky a potápať sa v Egypte. Inými slovami, význam zdravotníctva ako sektoru v ekonomike bude rásť. Európska komisia v roku 2018 predstavila 12 scenárov verejných výdavkov na zdravotníctvo, v ktorých nárast podielu zdravotníctva na ekonomike Slovenska do roku 2070 dosahuje až 78%. Bez jasnejšie zadefinovaného nároku pacienta máme zarobené na kolabujúci systém, v ktorom každoročne budú miznúť miliardy, ale jeho výsledkom bude nespokojnosť.

Prečo teda už 15 rokov o definícii nároku rozprávame, ale nevidíme ju? Lebo ako si v INESS interne hovoríme, treba na to psychopata. Niekoho, kto sa postaví pred kamery a povie, že tu je hranica verejného zdravotného poistenia. Niekoho, kto si tým pravdepodobne ukončí politickú kariéru a nič za to nedostane, okrem uznania analytikov zo zle vetraných kancelárií.

Zažili sme, akou rozbuškou bol nedávny pokus o revíziu úhrad liekov. Ale v princípe presne o to ide. Povedať, že dodatočných 14 mesiacov života (prakticky nikdy nejde o „vyliečenie") už verejné zdravotníctvo neuhradí. Že od určitého veku drahý zákrok neuhradí, lebo smrť sa aj tak blíži. Že za lepšiu šošovku, či epidurálku sa priplatí. Ťažko sa to už len číta, predstavte si, že by ste to mali presadiť ako oficiálnu politiku.

Bez toho však pacient ostane odsúdený na čakacie doby, zháňanie kontaktov a naťahovačky s poisťovňami. Aj v súčasnom systéme tak nedostanú všetci všetko, akurát sa tak deje podľa nejasných pravidiel. Na revolúciu neverím, psychopata nenájdeme. Ale pri obmedzených zdrojoch nejaká forma diskriminácie pacientov bude existovať. Čím viac poriadku v nej bude, tým lepšie pre všetkých.

Postoj, 10.7.2019

Prečo sa farmári nemôžu spoliehať na Brusel

Monika Budzák

Spoločná poľnohospodárska politika EÚ (SPP) funguje už 57 rokov. Európske štáty ju založili v povojnovej ére, s cieľom podporiť konkurencieschopnosť farmárov a zabezpečiť potravinovú bezpečnosť. Pri jeho napĺňaní sa však spustil požiar ďalších problémov, ktoré sa hasili roky. Dnes sa v Bruseli rokuje o novej podobe SPP, ktorá sľubuje opäť vytvorenie konkurencieschopných fariem. Slovenské farmy by sa však nemali spoliehať, že zmeny im tentoraz prinesú zázračné zbohatnutie. Pohľad do minulosti ukazuje, že keď štát pchá nos do podnikania, sú problémy predprogramované.

Garantované výkupné ceny – jeden z prvých nápadov SPP ako zlepšiť konkurencieschopnosť farmárov. Politici v Európskych spoločenstvách sadli za jeden stôl a vymýšľali ceny za výkupy mlieka, mäsa či obilia. Čo vyzeral ako raj na zemi pre podnikateľa, nestačilo mnohým farmárom. Aj napriek garantovanej výkupnej cene, ktorá bola výrazne vyššia ako cena na svetových trhoch, sa to viacerým poľnohospodárom zdalo málo. Počas farmárskych protestov lietali vajíčka, paradajky, zemiaky či sliepky, farmári si dokázali „dupnúť" a vyrokovať ešte vyššie výkupné ceny. Z nízkej produkcie potravín sa európske ekonomiky rýchlo prehupli do nadprodukcie. Poľnohospodári síce mali väčšiu istotu v podnikaní, no hory masla, mlieka či mäsa sa nedali dobre koordinovať. Štáty na to zároveň minuli miliardy, ktoré inde chýbali.

Zabezpečiť základný príjem farmárom, zredukovať prebytky produkcie a zároveň posilniť konkurencieschopnosť fariem – ciele, ktoré boli a sú nad schopnosti politikov. Aby ukočírovali čo sami pokazili a zastavili obrovský rast poľnohospodárskej produkcie, zaviedli kvóty na výrobu mlieka či cukru. Ak farmári produkovali viac ako bolo dovolené, platili penále. Naopak, poľnohospodári, ktorí boli v začiatkoch svojho podnikania a chceli rásť, boli brzdení kúpou kvót. Až po 30 rokoch boli v roku 2015 zrušené mliečne kvóty, kvóty na výrobu cukru po takmer 50 rokoch v 2017.

Jednotlivé krajiny sa nevedia zhodnúť ani dnes, ako má vyzerať trh s poľnohospodárskou produkciou. Už len porovnanie dvoch najväčších hráčov v SPP ukazuje veľa. Nemecko v rokoch 1980 – 2013 obetovalo pre lepšiu konkurencieschopnosť dve tretiny fariem a aj dnešné národné nastavenie SPP je vnímané ako protrhové. Zdá sa, že to zabralo: hoci zjednotenie Nemecka znamenalo zahrnutie bývalých neefektívnych socialistických družstiev, dnešné nemecké farmy vyprodukujú viac pridanej

hodnoty na hektár ako francúzske. Naopak, vo Francúzsku je podpora poľnohospodárov posvätná úloha štátu, okrem európskych podpôr sa vo veľkom využívajú aj vnútroštátne dotácie. Práve tvrdohlavosť francúzskych politikov často bránila väčšej liberalizácii poľnohospodárskej politiky. Napriek rozdielom, produktivita európskych fariem rapídne rástla a dnešná situácia na trhu s potravinami nie je porovnateľná s povojnovou dobou. Európske štáty ale stále nechcú dopustiť možnosť zrušenia agrodotácií.

Je len ťažko predstaviteľné, ako nastaviť SPP tak, aby vyhovovala všetkým aktérom. Platba na plochu vyhovuje veľkým farmám, platba viazaná na produkciu zase špecializovaným výrobcom, čo pripomína problematický model zo začiatkov fungovania SPP. Greening pomáha ekologickým výrobám a spotrebitelia zase sledujú cenu, dostupnosť a kvalitu. Vytvoriť super-systém podpory, ktorý bude rezistetný voči podvodom na východnom Slovensku, klepne po prstoch francúzskym lobistom a zohľadní požiadavky spotrebiteľov na kvalitné potraviny znie dobre ako predvolebný sľub. Príklady z minulosti ukazujú, že nastavovať môžeme koľko chceme, nakoniec nezabránime nežiaducim účinkom. Schválené dotácie a regulácie fungujú desiatky rokov, kým sa štáty osmelia ich zrušiť. Problémy sa riešia kozmetickými úpravami, ktoré spôsobia ďalšie.

Hoci má Spoločná poľnohospodárska politika mnoho nedostatkov, ešte stále je politicky nepriechodné zrušiť dotácie zo dňa na deň. Inšpirácia z Nového Zélandu v tomto kontexte napadne nejednému kritikovi SPP, no to je vo svete skôr výnimka ako pravidlo. Zhoda 28 štátov na zrušení podpory do poľnohospodárstva je zatiaľ len pekným snom.

Napriek tomu ostáva priestor na optimizmus. To, že podpora cez dotácie nie je všeliekom na zaostávajúcu produkciu slovenských fariem priznávajú aj samotní poľnohospodári. V Rakúsku a Nemecku zas volajú hlasy po väčšej ekológii v poľnohospodárstve a aj ľavicoví politici zdôrazňujú, že podpora výrobcov, ktorí sú konkurencieschopní na svetových trhoch, by nemalo byť prioritou zdravej ekonomiky.

Čo si z toho môže zobrať Slovensko? V prvom rade menej ukazovať prstom na Brusel. Napriek tomu, že SPP určuje základný rámec smerovania agrodotácií, existuje priestor pre ich lepšie fungovanie na národnej úrovni. Preukázanie riadneho právneho titulu k pôde by malo byť samozrejmosťou pri žiadosti o dotácie. Rovnako nestačí dávať krívajúcu produktivitu farmárov za vinu len nedostatku podpory. Pozemkové úpravy môžu výrazne stransparentniť a otvoriť trh s pôdou pre začínajúcich poľnohospodárov, s cieľom a ochotou produkovať. Register nájomných zmlúv k pozemkom prispeje k väčšej právnej istote. Ak chceme lepšie poľnohospodárstvo v EÚ, potrebujeme sa povzniesť nad politické záujmy, definovať jednoznačné ciele a odvahu reformovať. Najskôr si však musíme upratať doma.

Dvanásť scenárov budúcnosti

Martin Vlachynský

Nemalá časť verejných výdavkov je financovaná systémom „pay as you go", teda priebežne. Ten, kto dnes nepotrebuje, platí za toho, kto potrebuje. Pri dôchodkoch je to pravidelne recyklovaná téma, ale rovnako to funguje aj pri výdavkoch na zdravotníctvo. Ekonomicky aktívni odvodmi napĺňajú systém, ktorý financuje zdravotnú starostlivosť, ktorej najväčšiu časť spotrebovávajú ekonomicky neaktívny. Hoci výdavky na zdravotníctvo tvoria menšiu časť verejných výdavkov ako dôchodky, so zhruba 13-percentným podielom to nie je časť zanedbateľná.

Pri dôchodkoch pomerne presne vieme, aké budú výdavky v budúcnosti. Máme na ne vzorec, ktorý hovorí, koľko eur mesačne na dôchodku dostaneme. Pri zdravotníctve je to zložitejšie – žiaden zákon nehovorí, že obyvateľ Slovenska má nárok na zdravotnú starostlivosť v hodnote napríklad 5 478 eur ročne. Nie je definovaný nárok, a preto nie je možné vypočítať budúcu „dieru". Zdravotná starostlivosť môže mať podobu špičkových technológií a luxusných nemocničných izieb, ale aj drevených búd bez lekárov.

Môžeme však vymyslieť rôzne scenáre, ktoré hovoria o tom, ako sa asi náklady na zdravotníctvo budú vyvíjať. Napríklad Rada pre rozpočtovú zodpovednosť odhaduje, že v nasledujúcich 50 rokoch narastú tieto výdavky o 20 až 40 percent. To by znamenalo, že zdravotné odvody by museli narásť aj o viac ako polovicu.

Ešte košatejšie prepočty robila Európska komisia. Tá v takzvanom Ageing Report predstavila 12 rôznych scenárov výdavkov na zdravotníctvo v členských štátoch. Vzťah výdavkov na zdravotníctvo a starnutia obyvateľstva je totiž zložitý. Vstupujú do neho veličiny ako úmrtnosť, chorobnosť, vývoj špecifických nákladov, zmena dopytu a bohatnutie, a mnohé iné. Tieto scenáre predpovedajú nárast podielu zdravotných výdavkov na ekonomike o 0 – 80 percent, v priemere však o 40 percent.

V systéme postavenom na odvodoch zmenšujúcej sa skupiny pracujúcich by to znamenalo, že zdravotné odvody by museli v nasledujúcich dekádach narásť o mnoho desiatok percent. Prirátajme k tomu otázku financovania dôchodkov (nárast sociálnych odvodov?) a máme zarobené na veľký generačný konflikt.
Riešením, alebo skôr zlepšením, by bola väčšia orientácia na životný cyklus jednotlivca. Teda vytváranie úspor na horšie časy, podobne ako v dôchodkovom systéme. Na rozdiel od dôchodkov tieto úspory nemusia mať iba finančnú podobu,

ale aj podobu pevnejšieho zdravia. Infarktu v roku 2035 treba predchádzať už dnes. Je však otázne, ako túto úlohu zvládne verejný sektor orientovaný na krátkodobé politické cykly. Momentálne financovanie zdravotníctva funguje skôr v móde „z týždňa na týždeň".

HN, 1.7.2019

Učiteľov môžeme učiť aj inak

Róbert Chovanculiak

Niečo sme na bájnom fínskom systéme prehliadli.

Kvalitu vzdelávania ovplyvňuje množstvo premenných. Od takých, ktoré sa nedajú priamo manažovať, ako sú kultúrne faktory (napríklad vzťah ľudí k čítaniu alebo k sebavzdelávaniu), po také, na ktoré má dosah ruka ministra – kvalita učebných osnov, učebníc v školách či fungovanie siete škôl a rôznych priamo riadených organizácií. Do veľkej miery sem patrí aj kvalita samotných učiteľov.

Práve učitelia deň čo deň prichádzajú do kontaktu so žiakmi. Oni sú uzlom, v ktorom sa zbiehajú všetky ministerské politiky a transformujú ich do toho, čo žiaci zažívajú vo vyučovacom procese.

Akákoľvek skutočná reforma školstva musí ukázať, ako zlepšiť kvalitu tohto uzla – ako zabezpečiť kvalitný výber a vzdelávanie učiteľov.

Jeden z ôsmich

Súčasný stav nie je zďaleka optimálny. Výber učiteľov sa začína ich prihláškou na vysokú školu. Potenciálni pedagogickí študenti majú na výber z jedenástich fakúlt. A tieto štedré možnosti aj vo veľkej miere využívajú.

V školskom roku 2018/2019 nastúpilo na nejakú formu pedagogického štúdia (I. alebo II. stupňa) 4200 študentov z celkového počtu 31-tisíc. To je 13,5 percenta, čo znamená, že každý ôsmy zapísaný študent išiel študovať za učiteľa.

Keď sa pozrieme na celé vysoké školstvo, tento rok študuje za učiteľov takmer dvanásťtisíc študentov (a to tam ešte nie sú zarátaní absolventi doplňujúceho pedagogického štúdia, ktoré organizuje množstvo vysokých škôl po celom Slovensku). To znamená, že v tomto momente približne dvanásť percent zo všetkých študentov na Slovensku študuje za učiteľov.

Asi netreba zdôrazňovať, že drvivá väčšina z nich neskončí za katedrou. Skončia v práci, ktorá nemá nič spoločné s pedagogikou, alebo ktorá dokonca ani nevyžaduje vysokoškolské vzdelanie.

To je problém minimálne hneď z dvoch dôvodov. Na jednej strane to stojí nemalé prostriedky. Náklady vysokého školstva na jedného študenta sú v priemere päťtisíc eur ročne a neustále rastú. Celkovo ide na vysoké školstvo z verejných financií viac ako pol miliardy eur.

Opäť to Fínsko

Na druhej strane to prináša problémy s kvalitou. Ak sú pedagogické kapacity rozriedené na jedenásť fakúlt a na nich sa tlačí dvanásťtisíc študentov, znamená to, že tlak na kvalitu vzdelávania nebude príliš vysoký.

"„Dôležité je mať otvorenú myseľ, keď príde na lámanie reformy, a nebáť sa spochybňovať, čo je rokmi zažité."

Ako to riešiť? Možnosti je viac. Dá sa k tomu pristúpiť radikálne ako vo Fínsku, kde v sedemdesiatych rokoch zavreli štyri pätiny pedagogických fakúlt a ponechali si len tie najlepšie.

Ale dá sa to aj citlivejšie: štát môže povedať, že preplatí bezplatné štúdium len toľkým a toľkým najlepším študentom a ostatní si musia za svoju päťročnú cestu za diplomom priplatiť.

To by demotivovalo prihlásiť sa niektorých študentov, ktorým ide len o titul a zároveň by si vysoké školy znova vytvorili kritériá kvalitného študenta, ktorý získa možnosť študovať bezplatne.

Ale v reforme učenia učiteľov sa dá ísť aj ďalej. Napríklad sa spýtať, či naozaj musí potenciálny učiteľ regionálneho školstva absolvovať päť rokov bakalárskeho a magisterského štúdia, aby bol z neho kvalitný učiteľ. Či sa to nedá aj inak.

Projekt Singapur

Tu sa môžeme znova inšpirovať za hranicami, napríklad Singapurom, ktorý kraľuje rebríčkom PISA. Tam pristupujú k výberu učiteľov na základných školách trocha inak, ako sme zvyknutí.

Ak sa chce stať mladý človek učiteľom, najskôr sa prihlási a ministerstvo školstva si ho preklepne (či nemá nejaké problémy v rodine, je bezúhonný, nie je zadlžený, a podobne).

Po akceptovaní ide takýto človek priamo na tri až šesť mesiacov učiť do základnej školy za plný plat. K tomu dostane skúseného mentora a hrubý učiteľský manuál. Tam zistí, či je učenie detí naozaj niečo, čo chce robiť.

Ak mu aj po pol roku zostane entuziazmus a jeho mentor je s ním spokojný, získa možnosť absolvovať učiteľskú akadémiu. Tá trvá jeden rok, ak predtým absolvoval niekde aspoň bakalára, alebo dva roky pre človeka bez titulu.

Po absolvovaní akadémie sa začínajúci učiteľ zaväzuje, že odučí minimálne tri roky. Následne takýto „rýchlopečení" učitelia vyučujú v triedach so štyridsiatimi (!) žiakmi.

Motivácia a servis

Ako je možné, že to zvládajú aj bez absolvovania piatich rokov na univerzite?

Prvým dôvodom bude vnútorná motivácia. Ak sa potenciálny učiteľ sám rozhodne, že ide učiť, hneď si to na pol roka môže vyskúšať, aby zistil, či je učiteľstvo niečo, čo naozaj chce robiť.

Druhým dôvodom bude kvalitný servis pre učiteľov, ktorí majú k dispozícii podrobné manuály, ako učiť jednotlivé učebné látky na hodinách. A zároveň celoživotné dodatočné tréningy, ktoré sa zameriavajú hlavne na osobné schopnosti.

Na Slovensku asi nedokážeme skopírovať singapurský systém od a po zet. A to by ani nemalo byť cieľom. Dôležité je mať skôr otvorenú myseľ, keď príde na lámanie reformy, a nebáť sa spochybňovať, čo je rokmi zažité.

Naozaj potrebujeme ročne tisícky absolventov pedagogických odborov a naozaj chceme od budúcich učiteľov, aby absolvovali päť rokov štúdia na vysokej škole?

SME.sk, 25. 6. 2019

Nie je eko ako eko

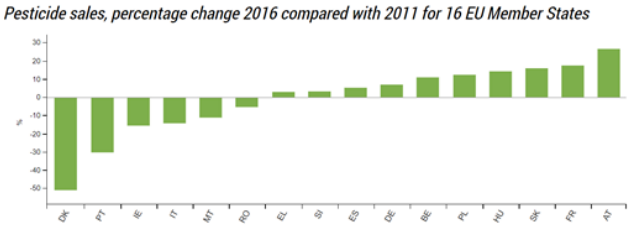

Monika Budzák

Kritik by povedal, že nielen produktivita farmárov je dôležitá, ale najmä kvalita ich produkcie. Diskusia o repkových poliach a iných monokultúrach vyvoláva otázky ohľadne ekológie a smerovania poľnohospodárskej politiky. Slovenskí farmári svojou produktivitou nelámu rekordy, ako to ale vyzerá s ekologickosťou ich podnikania? Je slovenské poľnohospodárstvo ekologickejšie ako priemer EÚ? Pozreli sme sa bližšie na dva ukazovatele: predaj pesticídov a podiel ekologického poľnohospodárstva na Slovensku.

Eko

Slovensko patrí ku krajinám, kde došlo k nárastu predaja pesticídov v posledných rokoch. Kým v roku 2012 došlo k miernemu poklesu oproti 2011, neskôr sa objem predaja opäť zvyšoval. V dlhodobom horizonte (od roku 1993 – 2015) došlo k miernemu nárastu spotreby priemyselných hnojív ako aj pesticídov.

Zdroj: Eurostat (porovnanie krajín, ktoré poskytli údaje o všetkých druhoch pesticídov).

Tu je potrebné uviesť, že ani najvýkonnejší poľnohospodárski producenti na západe ako napr. Holandsko, nemajú nízke úrovne spotreby pesticídov. Kým sa spotreba podľa údajov FAO na Slovensku dlhodobo pohybuje okolo 1 kg pesticídov na 1 ha ornej pôdy, v spomínanom Holandsku od roku 1990 neklesla pod úroveň 9 kg/1 ha, v Taliansku to bolo v priemere 7,47 kg/1 ha a priemer v EÚ je 3 kg/1 ha. Nepatríme k najproduktívnejším poľnohospodárom, podľa týchto čísel nie sme ale ani najväčší ekologickí hriešnici.

Okrem využívania pesticídov na hektár ornej pôdy sa môžeme pozrieť aj na výmeru poľnohospodárskej pôdy v ekologickej výrobe. Celková plocha poľnohospodárskej pôdy na Slovensku je necelých 2,4 mil. ha. Ekologické poľnohospodárstvo spadá na plochu okolo 190 000 ha a podľa ministerstva životného prostredia v posledných rokoch rastie.

Ekologická poľnohospodárska výroba

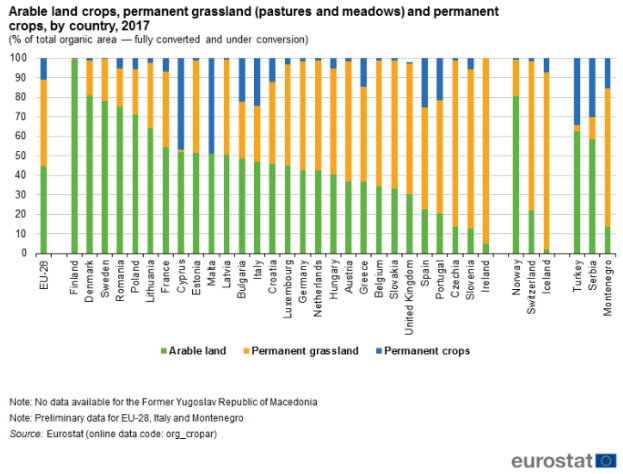
Zdroj: Enviroportal Ministerstva životného prostredia;
(https://www.enviroportal.sk/indicator/detail?id=1465)

Slovensko (a podobne aj Česko) vykazuje v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ nadpriemerný podiel poľnohospodárskej pôdy v ekologickom poľnohospodárstve (cca 10 %). Keď sa však pozrieme bližšie na štruktúru vykazovanej plochy zistíme, že väčšinou sa uplatňuje na trvalých trávnatých porastoch (lúkach a pasienkoch). Tieto nemajú výrazný vplyv na pridanú hodnotu v poľnohospodárstve a tvoria cca len jednu tretinu poľnohospodárskej pôdy Slovenska. Na ornú pôdu pripadá len 32 % ekologického poľnohospodárstva na Slovensku a dokonca len 12 % ekologického poľnohospodárstva sa vykazuje na ornej pôde v Česku.

Sme teda ekologickejší ako zvyšok Európy? Podľa štatistík skutočne využívame menej pesticídov a máme pomerne veľký podiel pôdy v ekologickom poľnohospodárstve, súčasne však vykazujeme veľmi nízku pridanú hodnotu poľnohospodárskej

produkcie. Pritom vyššia pridaná hodnota sa dá dosahovať aj pri vyšších podieloch pôdy v ekologickom poľnohospodárstve. Farmári v podobne veľkých krajinách ako Maďarsko či Dánsko vykazujú vyššiu produktivitu a súčasne je tu podiel využívaných pesticídov na hektár ornej pôdy nízky.

Dnešná podpora poľnohospodárov vo forme základnej platby na plochu nerozlišuje, či farmár pestuje chemicky podporovanú repku, alebo má snahu pestovať zdravšie plodiny a menej zaťažovať životné prostredie. Ministerstvo pôdohospodárstva v posledných rokoch presúvalo financie z programu rozvoja vidieka do prvého piliera SPP, z ktorého je možné čerpať prostriedky prakticky na akúkoľvek činnosť v poľnohospodárstve. Výsledkom je posilnenie „základnej pomoci" na úkor cielených podpôr, napr. pre ekologickú výrobu. Kým jeden druh podpory sa snaží o ekológiu, druhý ju popiera.

Neexistuje jednotná vízia poľnohospodárskej politiky a jednotlivé dotácie vytvárajú smršť motivácií, ktoré sú navzájom v konflikte. Mnohé prípady z minulosti dokazujú, že dotácie vedú u poľnohospodárov k sporom, križovanie plôch sa stalo obľúbeným nástrojom vzájomného vydierania a podpora pre betónové letiská pohoršila nielen farmárov, ale aj celú verejnosť. Väčšina poľnohospodárov aj napriek podpore nedokáže konkurovať zahraničným farmárom a sektor roky stagnuje. Keď už je podpora nevyhnutným „zlom", žiada si riadnu (re)víziu. Aby sme jednou rukou nevracali to, čo druhou berieme.

Za ekonomické vzdelanie

Martin Vlachynský

Vzdelanie sa prezentuje ako riešenie mnohých spoločenských problémov. Táto mágia má svoje nedostatky. Aj vzdelaní ľudia podliehajú emóciám alebo sú v morálnom konflikte a konajú inak, než by sme si podľa ich vedomostí mysleli. Nakoniec slovenský parlament je plný vysokoškolákov, neraz dokonca docentov či profesorov – a zázraky sa nedejú. Ako povedal jeden klasik slovenskej politiky, niekedy ich vzdelanie presahuje hranice ich intelektu.

Napriek tomuto pesimistickému konštatovaniu považujem vzdelanie za dôležité pre zvyšovanie blaha spoločnosti. Neuchráni nás pred našimi vlastnými emóciami, ale posunie hranice, kedy sa aktivujú. Ak napríklad viem, koľko (málo) v skutočnosti Rómovia čerpajú z verejných zdrojov, moje negatívne naladenie voči nim bude mať menší priestor na rozvoj.

Ako ekonóma ma preto mrzí, že na Slovensku prakticky neexistuje systematické vzdelávanie v ekonómii na stredných školách. Píšem „systematické", pretože nedávne finále Ekonomickej olympiády opäť ukázalo, že na Slovensku je niekoľko desiatok, možno až stoviek stredoškolákov s vynikajúcimi ekonomickými znalosťami. Získali ich však takmer výhradne vďaka individuálnej iniciatíve svojich učiteľov, alebo dokonca samovzdelávaním.

Pripadá mi zbytočné vysvetľovať, ako ekonómia vstupuje do každodenného života nás všetkých. Nie je to zďaleka len o finančnej gramotnosti (ku ktorej sa táto potreba často redukuje). Ekonómia umožňuje lepšie pochopiť javy, ako sú pohyb cien, nedostatok a prebytok, uspokojenie potrieb, a tým pomáha formovať prostredie pre podnikateľské nápady.

V neposlednom rade ekonómia pomáha formovať aj informovanejšieho voliča. V samotnej ekonómii je veľa sporov a ako odbor nedáva univerzálnu politickú odpoveď na otázku ľavica verzus pravica. Ale aj pravicový, aj ľavicový volič by mal mať predstavu, ako sa tvorí rozpočet, aké sú jeho proporcie, ako fungujú medzinárodný obchod či inflácia.

Ekonómia na stredných školách naďalej ostáva len trpeným príveskom s párhodinovou časovou dotáciou. Dobrou správou nech aspoň je, že od nadchádzajúceho školského roka bude učiteľom a študentom k dispozícii kvalitná učebnica ekonómie pre stredné školy, ktorá získala medzinárodné ocenenia a ktorú sme (skromne dodám) pomohli v INESS dostať na Slovensku a do slovenčiny. Dúfam, že mnohí po nej siahnu.

HN, 17.6.2019

Buďme deti hamburgerov: trh nás robí lepšími a socializmus naopak

Róbert Chovanculiak

Konzumná spoločnosť, neoliberalizmus, deti hamburgerov sú obľúbenými zaklínadlami moralistov. Kde rozkvitá trh a kapitalizmus, tam sa šíri sledovanie vlastného záujmu a sebectvo a zároveň upadá morálka a myslenie na blížnych.

Konzumná spoločnosť, neoliberalizmus, deti hamburgerov sú obľúbenými zaklínadlami moralistov. Kde rozkvitá trh a kapitalizmus, tam sa šíri sledovanie vlastného záujmu a sebectvo a zároveň upadá morálka a myslenie na blížnych.

Donedávna neostávalo ekonómom nič iné ako vysvetľovať, že títo moralisti nič nepochopili. Trh nevyžaduje od ľudí, aby sle-

dovali vlastný záujem. Trh len dokáže nasmerovať túto ľudskú prirodzenosť do produktívnej kooperácie. Je ťažko poprieť, že s rastúcou sociálnou vzdialenosťou klesá miera altruizmu a rastie sledovanie vlastného záujmu. Keď vás člen rodiny požiada o pomoc, lebo stratil zamestnanie; správate sa inak, ako keď s rovnakou požiadavkou a dôvodom príde cudzí človek na ulici. To fungovaniu trhu nebráni, aby z tohto nepríjemného faktu vyťažil to najlepšie – produktívnu kooperáciu úplne cudzích ľudí, ktorí len sledujú záujem seba a svojej rodiny.

Nedávno sa však ekonómovia začali viac rozprávať s antropológmi, sociológmi a evolučnými psychológmi. Výsledkom ich spolupráce sú nové dôkazy toho, že nielen moralisti nepochopili. Ale je to presne naopak. Trh a kapitalizmus je to, čo stojí za časťou našej dnešnej morálky a myslenia na blížnych. Bez trhu a kapitalizmu by sa ľudia k sebe správali horšie.

Antropológ z Harvardu, Joseph Henrich, s jeho tímom uskutočnil jeden z najväčších experimentov naprieč celým svetom. Ľudia z rôznych kontinentov, rôznych kultúr sa zúčastnili rovnakých experimentov merajúcich ich ochotu pomáhať a podeliť sa. Od kmeňov z Tanzánie, Ghany, Sibíra, Polynézie, Bolívie, Keni, Ugandy až po odľahlé usadlosti v Missouri, USA. Takýto široký záber mali tieto experimenty kvôli tomu, aby zachytili, ako sa správajú ľudia v rôzne veľkých a rôzne „trhom zasiahnutých" spoločenstvách. Jedným z hlavných záverov týchto rozsiahlych experimentov je, že čím viac sú ľudia vystavení trhu, tým rastie aj ich ochota správať sa morálne. Pomáhať, podeliť sa a trestať zle správanie sa. Takto to zhrnul jeden z autorov, Herb Gintis (mimochodom bývalý marxista): „V spoločnostiach, ktoré využívajú trh sa do značnej miery vyvinula kultúra kooperácie, spravodlivosti a rešpektovania jednotlivcov."

A ako je to na opačnej strane? V socializme, kde interakcia medzi ľuďmi nie je formovaná obchodnými vzťahmi „niečo za niečo", ale politikárčením s verejným majetkom „vstup do strany a získaj moc", vzniká úplne iná kultúra a iné normy. Heslom socializmu bolo, „kto nekradne, ten okráda svoju rodinu". A že nešlo iba o vymyslené heslo, ale o niečo, čo sa dostalo ľudom pod kožu, svedčí experiment z Nemecka.

Autori pozvali východných a západných Nemcov hrať jednoduchú hru s kockami. Mali hádzať kockou a zapisovať aké číslo padlo. Podľa výšky čísla boli potom finančne ohodnotení. Keďže si výsledok mohli zapísať sami (presnejšie povedané, sami určili, či sa bude počítať číslo na vrchnej alebo spodnej strane kocky), existoval priestor pre podvádzanie. A skutočne aj niektorí Nemci podvádzali. Avšak tí, ktorí žili v socializme (východní Nemci) podvádzali v priemere 2x viac ako tí, ktorí nemali toto (ne)šťastie.

Zdá sa tak, že kultúra obchodu – ak chcem niečo od teba, musím najskôr niečo spraviť pre teba, pozitívne ovplyvňuje náš morálny software. Nie je to samozrejme jediný faktor zodpovedný za ochotu nepodvádzať, pomáhať si, či podeliť sa. Ale spoločnosti, kde neexistuje obchod, alebo kde je nahradený plánom a rozkazmi, tam vidíme menej nielen bohatstva ale aj morálky. Buďme radšej deti hamburgerov ako Husákove deti.

Text je úryvok z pripravovanej knihy Pokrok bez povolenia: Ako zdieľaná ekonomika, crowdfunding a kryptomeny zmenili svet. Viac o knihe sa dozviete a podporiť jej vydanie môžete v prebiehajúcej kampani.

blog.sme.sk, 4.6.2019

Zachráni nás štátne laboratórium

Martin Vlachynský

Len málokto kazí v posledných mesiacoch koalícii prípravu na predvolebnú kampaň tak, ako Všeobecná zdravotná poisťovňa.

Na prelome rokov sa len s odretými ušami (a po značnej medializácii) dohodla s ambulantnými lekármi, hoci dnes sa opäť začínajú pripomínať. Ostatné dva mesiace sa naťahuje s neštátnymi nemocnicami, ktoré jej hrozia vypovedaním zmlúv. A teraz sa, hoci len na pár dní, nedohodla na zmluve s významným laboratóriom.

Paradoxne, že sa tak stalo, ukazuje silné súčasné vedenie. Politické tlaky naň musia byť v týchto dňoch obrovské. No poisťovňa len nedávno ukončila ozdravný plán po 112-miliónovej strate z roka 2016 a musí si tvrdo strážiť každé euro. Tým skôr, že za prvý kvartál tohto roka vykázala nie malú stratu 19 miliónov eur.

Štátna poisťovňa nefunguje ideálne. Nedávna aféra s náplasťami, pri ktorej (na rozdiel od súkromnej poisťovne) VšZP čušala ako voš pod chrastou, ukazuje, že v správe zverených zdrojov má rezervy. Ale dnes spravím výnimku a nezvalím problém na štátne vlastníctvo poisťovne. Veď nakoniec stratu zaknihovala aj súkromná Dôvera a tiež má problém dohodnúť sa Asociáciou nemocníc Slovenska.

V systéme verejného zdravotného poistenia je veľká diera. Je tam preto, lebo rozpočtované príjmy boli nastavené tak, aby bol pred voľbami prvý vyrovnaný rozpočet. Ale výdavky systému dostali rany v podobe sociálnych balíčkov. V súčasnosti

prebieha hra, komu z tejto diery ostane väčší kus – poskytovateľom, alebo poisťovniam?

Hrajú ju aj laboratóriá. Ak si ešte pamätáte príbehy starých mám o tom, aké boli laboratóriá zlatými baňami a vysávali zdravotníctvo, tak sa pozrite na Finstat. Medirex má za posledných 8 rokov sumárne nulový zisk, podobne Alphamedical. Ten má dokonca za posledné dva roky sumárnu stratu 11 miliónov eur! Synlab videl zisk naposledy v roku 2014. Solídnejšie výsledky dosahuje len Klinická biochémia. Držať tempo s modernými postupmi si totiž vyžaduje nemalé kapitálové výdavky a ceny za analýzy klesajú. Nedohoda s VšZP určite netešila ani samotný Medirex. Veď sa tým odstavil od klientov poisťovne, ktorá má 2/3 trhu. To je niečo, čo sa zásadným spôsobom prejaví v ich tržbách.

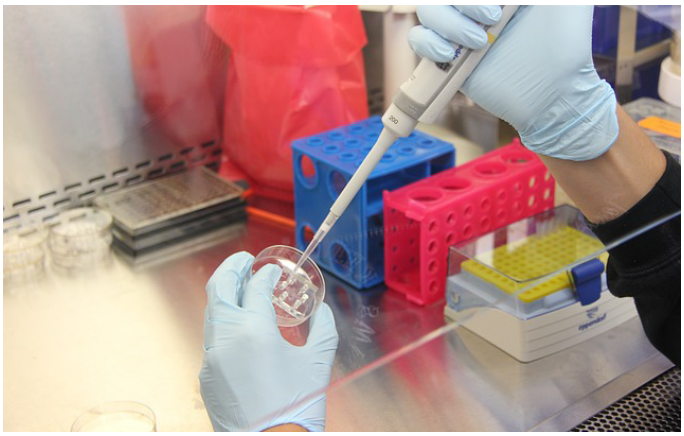
Reakcia ministerstva zdravotníctva je typická. Založiť štátnu akciovku, ktorá bude robiť laboratórne analýzy. Problém vyriešený! Ako keby problémom bol nedostatok laboratórií. Odhliadnuc od toho, že štát by musel vybudovať technické a logistické zázemie (nemocnicu buduje 30 rokov, toto by mohol stihnúť za 15), musel by to spraviť lepšie a efektívnejšie ako súkromníci.

Skutočné riešenie sú dve. Prvým je priznať, že sociálne balíčky sa nezaplatia zo vzduchu a miesto predvolebných darčekov (počuli ste už o dvojnásobnom rodičovskom príspevku?) priliať do zdravotníctva.

Druhým riešením je zmeniť úhradový mechanizmus. Už roky počúvame o prechode na DRG systém, ale tento prechod sa neuveriteľne vlečie ako kopec iných zmien, ktoré majú na starosť politici. Ten by pritom zásadným spôsobom upravil spôsob financovania. V súčasnosti lekár pošle odber so žiadankou do laboratória, ktoré spraví rozbor a peniaze si požiada priamo od poisťovne. DRG systém by nemocnici dal sumu peňazí na diagnózu a tá by sa rozhodla, aké úkony vykoná a u koho si ich objedná. To znamená, že si môže vybrať ľubovoľné súkromné laboratórium, alebo sprevádzkovať vlastné laboratórium (o čom stále mnohí snívajú) a ušetriť (alebo aj nie...). Alebo odber vôbec nevykonať. Podobný systém by sa dal zaviesť aj pri ambulanciách.

Je možné, že aj súkromné laboratória využívali svojich „kamarátov" v štátnej poisťovni na získanie lepších podmienok. Bohužiaľ, aj tak sa robí biznis na Slovensku. No laboratórií je veľa a kamarátov málo. Ak však vznikne štátna akciovka, tak je jasné, že na jej čele bude ten správny „kamarát". Vedenie štátnych podnikov sa nevyberá cez Profesiu...

blog.sme.sk, 13.6.2019

Chvála privatizácie

Martin Vlachynský

Byť ekonomickým analytikom nie je príliš vzrušujúce. Ako deti sme skôr snívali o povolaní pilota vrtuľníka, námorníka či detektíva. No toto povolanie má aj svetlé stránky. Nemusíme sledovať preferencie svojej strany, verejnú mienku, ani rebríčky popularity. Vďaka tomu môžem rovno v nadpise pochváliť niečo, pred čím dnes aj najpravicovejší politici z pravicových cudne sklopia oči. Pochválim privatizáciu.

Dnes nielen že prakticky nikto neprichádza s návrhmi na nové kolá privatizácie, ale vláda neustále prichádza s nápadmi, ako posilniť moc politiky (oni to volajú „moc štátu") v niektorých odvetviach. Od národného leteckého dopravcu až po aktuálne snahy posilniť pozíciu vo VSE. A väčšina ľudí tlieska.

Socializmus v ľuďoch úspešne zasial predstavu, že čo je vo vlastníctve štátu, je vlastne aj ich. To je, samozrejme, úplný nezmysel. Agáta z Dolných Lopatoviec má rovnako nulové majetkové práva v elektrárňach alebo v železnici, bez ohľadu na to, či ich vlastní štát, zahraničná korporácia alebo slovenský oligarcha. Zlá povesť privatizácie bola následne posilnená 90. rokmi, keď horda domácich privatizérov za chvíľu rozobrala väčšinu svojich podnikov do zberu. Táto privatizácia však nepriniesla nový kapitál, ani silných partnerov s trhmi a skúsenosťami. Ani manažment založený na dosahovaní dlhodobého zisku, nie krátkodobých politických cieľov. To sa podarilo až v nasledujúcej vlne privatizácie.

Vymedzený priestor mi tu neumožňuje rozpísať sa o skostnatenosti byrokraticky riadených štátnych podnikov, o politicky dosadenom vedení, o minimálnom význame zákazníka v ich pyramíde moci, chýbajúcom strategickom koncepte, žiadnych partneroch na globálnom trhu, minimálnom kapitáli, minimálnych inováciách, o pravidelnom zachraňovaní zo štátneho rozpočtu... Ostali nám tu však skanzeny ako Slovenská pošta či železnice alebo nemocnice. Počas čakania v rade pred prepážkou, či pri úteku z horiaceho vlaku sa môžeme venovať rozjímaniu nad tým, ako by vyzeralo Slovensko bez privatizácie. „Neodchádzali by zisky do zahraničia!" No, neodchádzali, žiadne by totiž neboli. Slovensko bez privatizácie by bolo chudobnejším štátom s chudobnejšími obyvateľmi.

Nevkladám do budúcej vládnej koalície ohľadne novej privatizácie žiadne nádeje. Tento komentár je tak skôr udržiavaním blikajúceho plamienka myšlienky v spoločnosti. Taký verejný odkaz tým, ktorí potichu premýšľajú o privatizácii Slovenskej pošty, ZSSK, Carga či SPP, ktorí sa neboja súkromného kapitálu v zdravotníctve, alebo snívajú o tom, že raz si prihlásia nové auto cez poisťovňu – nie ste sami!

Všetci kričia: stopnite rast minimálnej mzdy

Róbert Chovanculiak

Vojde do baru **analytik** Národnej Banky Slovenska, Slovak Business Agency, INESS a bývalý **minister** financií a zhodnú sa na negatívnom vplyve minimálnej mzdy.

Nie, to **nie je vtip**. Ale realita posledných dní a týždňov.

Vláda navrhuje ďalšie **rekordné zvyšovanie minimálnej mzdy**. Tentokrát o viac ako 11%.

A to v čase, keď sme sa **dostali medzi rekordérov vo výške minimálnej mzdy** vzhľadom na výšku priemernej mzdy. A zároveň v čase, keď Európska ekonomika začína spomaľovať a **slovo recesia** sa skloňuje už aj v piešťanskom holičstve.

Toto sú dôvody, pre ktoré štátna inštitúcia Slovak Business Agency vo svojej analýze tvrdí, že ďalšie zvyšovanie minimálnej mzdy môže mať **negatívny vplyv na zamestnanosť najmä v regiónoch s vysokou nezamestnanosťou** a nízkym kvalifikačným profilom uchádzačov o zamestnanie, ako aj v odvetviach s nízkou pridanou hodnotou.

Vypočítali, že minimálna mzda vo výške 580 eur **zvýši mzdové náklady firiem** o viac ako sto miliónov eur.

Toto sú dôvody, prečo **Národná Banka Slovenska zaslala pripomienku ministerstvu práce**, že ním navrhované zvýšenie minimálnej mzdy by mohlo negatívne ovplyvniť vývoj zamestnanosti, ako aj ohroziť konkurencieschopnosť, najmä v regiónoch s vyššou nezamestnanosťou a nižšou mzdovou úrovňou.

Toto sú dôvody, prečo bývalý minister financií Peter **Kažimír varoval poslancov a členov vlády**, aby s minimálnou mzdou nenarábali ľahkovážne. Doslova píše, že

„Pretekať sa s návrhmi na zvyšovanie minimálnej mzdy bez hlbšej analýzy, aký dosah to môže mať na konkurencieschopnosť našej ekonomiky, nie je najšťastnejšie. Opatrnosti v období, keď externé vplyvy spomaľujú slovenskú a európsku ekonomiku, nie je nikdy nazvyš."

A toto sú dôvody, prečo **INESS navrhuje, aby sa stopli preteky v politickom populizme**, kto má väčší návrh na zvýšenie minimálnej mzdy. Ideálnym riešením je **dohoda** o minimálnej mzde **medzi zamestnávateľmi a odborármi**.

Lenže ak na Slovensku má jedna strana možnosť **využívať politický tlak**, mal by byť prijatý nejaký typ automatu, ktorý toto **politické zvýhodnenie eliminuje**. Ideálnym sa javí naviazať zvyšovanie minimálnej mzdy napríklad na rast produktivity práce. Tá plus-mínus koreluje s vývojom ekonomiky.

Ak nerastie produktivita práce, je extrémne ťažké zvyšovať mzdy.

Toto opatrenie však nerieši už dnes vysokú minimálnu mzdu. Jej **negatívny vplyv** je možné znížiť zavedením obojstrannej odpočítateľnej položky z odvodov pre ľudí s nízkymi príjmami. Takéto opatrenie by na jednej strane **zvýšilo čisté príjmy zamestnancov** a na druhej strane **znížilo mzdové náklady zamestnávateľov**.

Úplne opačným smerom sa vydali dvaja poslanci strany Smer-SD, Róbert **Fico** a Erik **Tomáš**, ktorí navrhujú, aby bola budúcoročná minimálna mzda stanovená ako 60% z minuloročnej priemernej mzdy. Takýto návrh by znamenal, že budúci rok by sa minimálna mzda nezvýšila o 11,5 % ale o neuveriteľných 17 %.

Takýto návrh vo svetle vyjadrení všetkých inštitúcii, štátnych aj neštátnych, nestojí za ďalšie komentovanie. **Tento krát ide o vtip. O zlý vtip.**

Pravda blog, 18.9.2019

Čo má spoločné Fico s Adamom Smithom? Mŕtvu teóriu.

Martin Vlachynský

Ako práca **môže zvíťaziť nad kapitálom** bez toho, aby sme zažili ďalší **červený október**.

Medzi **kľúčové otázky**, nad ktorými sa ekonómovia od počiatkov svojej vedy zamýšľali, **bola otázka hodnoty**.

Čo je jej podstatou? Prečo chceme jedny kúsky kovu, kože či dreva viac, ako iné? Tiaž vieme odvážiť, teplotu zmerať, ale ako vyčísliť hodnotu?

Prví ekonómovia poväčšine verili, že **hodnota sa ukrýva v práci**. Čím **viac** ľudskej **práce** si nejaký produkt, alebo služba vyžiadajú, tým majú väčšiu hodnotu.

Začal s tým **Adam Smith**, pokračoval ďalší veľký klasik ranného 19. storočia **David Ricardo**. No v čase, keď sa teórie pracovnej hodnoty chopil **Karol Marx, bola táto už v slepej uličke**.

Táto **slepá ulička** je často symbolizovaná takzvaným „**paradoxom vody a diamantu**".

Ak sa vás spýtam, **či je drahšia fľaša vody, alebo diamant**, väčšina odpovie diamant. No vysmädnutý stroskotanec na púšti neváha prijať beduínovu ponuku vymeniť vodu za briliantový prsteň. Tento paradox rozriešila až takzvaná „marginalistická revolúcia", ktorá do ekonómie vniesla subjektívnu teóriu hodnoty. Neexistuje žiadna z vrchu daná hodnota, podstatné je len tu a teraz.

Prečo táto zdĺhavá odbočka do nie-až-tak-vzrušujúcich dejín ekonomických teórií? Pretože napriek tomu, že **je už 150 rokov mŕtva**, teória pracovnej hodnoty sa medzi laickou verejnosťou drží zažratá ako kliešť.

A do **laickej verejnosti rátam aj politikov**. Tí radi poukazujú (napr. pán poslanec Fico tuná) na to, že slovenskí zamestnanci majú za rovnakú prácu rozdielnu mzdu, ako zamestnanci na západe.

Množstvo práce je rovnaké, teda jej **cena** by mala byť tiež rovnaká! Sedliacky rozum hovorí že áno, ale **sedliacky rozum nie je garanciou objektívneho úsudku**.

Okrem iného nám totiž nahovára, že Zem je plochá. Že to s tou teóriou rovnakých miezd nebude také horúce naznačuje aj to, že sa všetci porovnávajú **s Nemeckom a nie s Ukrajinou**. Ak by malo platiť, že za rovnakú prácu rovnaká pláca, musel by sa aplikovať nejaký „globálny mzdový priemer" a to by relatívne bohaté Slovensko ťahalo za kratší koniec.

Takže radšej nie, **poďme späť na začiatok**.

Cenu práce určuje dopyt a ponuka, tu a teraz. Pozor, tento pohľad nemôžeme zužovať len na pracovné miesta verzus zamestnanci, ale musíme do rovnice pridať aj kapitál. Kto má gigantické dôchodkové fondy, veľkú burzu, kto je prístav na zahraničné peniaze ruských oligarchov, arabských šejkov a čínskych magnátov? Napríklad **Nemecko**.

Inými slovami, Nemecko má **kvantá dostupného kapitálu** a nie až také kvantá pracovnej sily. Ešte onakejšími slovami – veľa strojov, technológií, know-how, ale pomenej ľudí, ktorí by sa za tie stroje postavili. To **zlepšuje vyjednávaciu pozíciu týchto ľudí voči kapitálu**.

Naopak, na **Slovensku** sme v roku 1990 mali priemyselné podniky, každý s **desiatkami tisíc zamestnancov**, ktoré mali kapitál schopný vyrobiť tak akurát nespoľahlivú dodávku TAZ 1500 , obmedzené PMD 85 a super hlučnú práčku Tatramat 245, vedľa ktorej bola pripravená sieťka s náradím a ako deti sme na nej pri plákaní jazdili.

Málo kapitálu, veľa ľudí.

Časy sa postupne menili. Pritiekli desiatky miliárd eur kapitálu, ktorý sa premenil na stroje a kancelárie. **Misky** váh sa pomaličky **preklápajú**.

Neveríte? Porovnajte si **slovenské mzdy napríklad so Srbskom**, ktoré bolo v roku 1990 **bohatším štátom**, ale na 20 rokov zamrzlo. No väčšina Slovákov stále robí v menších spoločnostiach, štátnej správe, či v lokálnych službách a ktorí predstavujú zdroj ľudí, ochotných postaviť sa západnému kapitalistovi za mašinu. V Nemecku je ich oveľa menej a preto sú tam mzdy vyššie.

Pracujúci môžu nad kapitálom **vyhrať**. Ale súdruhovia to mali celé naopak. Na to víťazstvo treba **kapitál nie vyhnať, ale prilákať**.

Denník N Blog, 18.9.2019

Aj pridusená konkurencia lepšia ako žiadna

Martin Vlachynský

V týchto dňoch vrcholí prepoisťovacia **kampaň zdravotných poisťovní**. Zaznieva argument, že je to len súboj prietokových ohrievačov, **nie skutočná trhová konkurencia**.

Je pravdou, že poistný **produkt je diferencovaný len minimálne**. Pre časť poistencov môže byť zmena poisťovne zaujímavá, kvôli zazmluvnenosti „ich" lekárky, doplatkom za lieky, či zubom.

Rozdiely môžu pocítiť aj tí, ktorí s poisťovňou častejšie komunikujú, teda **zamestnávatelia**. Objavujú sa aj prvé lastovičky v „pošťuchovaní" pacientov, napríklad formou **odmeny za absolvovanie preventívnej prehliadky**.

Nemáme však definovaný nárok v zdravotníctve a **zároveň je reguláciou výrazne obmedzené**, či priam zakázané poskytovať aspoň „manažmentové" služby ako objednávanie a podobne. Na konci dňa sa tak o väčšinu poistencov **súperí benefitmi v hodnote maximálne pár desiatok eur**.

Tomu zodpovedá aj záujem poistencov meniť poisťovňu.

No zabúda sa, že zdravotná poisťovňa hrá úlohu **nielen ako poskytovateľ služieb** poistencom, ale aj ako **nákupca služieb z verejných peňazí**. V tejto pozícii badať pozitívne efekty konkurencie medzi poisťovňami výraznejšie. Tým, že s poskytova-

teľmi jednajú tri poisťovne a nie jedna, vznikajú **tri rôzne sady zmluvných podmienok**.

Jedna poisťovňa si **napríklad** dohodla s 26 nemocnicami minimálnu úroveň zmluvných výkonov. Teda v malom spravila to, čo ministerstvu vo veľkom vybuchlo pod rukami. Druhá sa o to pokúša. Iná poisťovňa vyvinula pre svoje potreby systém elektronických receptov (a rozšírila ho na polovicu ambulancií), ktorý neskôr prevzalo štátne **e-zdravotníctvo**.

Rozdiely sú aj v **platbách** všeobecným lekárom. Poisťovne používajú rôzny mix kapitačných a výkonnostných platieb, teda „paušálu" na osobu a príplatku za splnenie rôznych parametrov, napríklad za **prístrojové vybavenie ambulancie, či využívanie elektronického zdravotníctva**.

Líšia sa aj „**balíčky**", ktoré si poisťovne dohodli pri starostlivosti o obéznych pacientov, či pacientov s hypertenziou. Nájdeme aj **projekt bezpečného predpisovania liekov**. Poisťovne takisto prišli s projektami bezlimitného prostredia pre špecialistov s rôznymi podmienkami, napríklad minimálne odrobené hodiny lekára, či povinné objednávanie. A nie, nepíšem tu len o dvoch súkromných poisťovniach, **konkurencia vtiahla do hry aj štátneho zástupcu**.

Konkurencia medzi poisťovňami nedostala od slovenských vlád šancu na plnohodnotný život. Ale aj keď to nevidíme, hlboko v zákutiach robí tá pridusená konkurencia to, čo aj v iných odvetviach – **hľadá cestičky, ako vytvoriť viac hodnoty**.

HN, 9.9.2019

Obedy zadarmo, ktoré rodičia musia platiť

Róbert Chovanculiak

Keď ekonómovia komentujú **výmysly politikov**, zvyknú sa zameriavať na širšie, makro dopady. Rovnako to bolo aj pri obedoch zadarmo.

Vytýkal som tomuto opatreniu, že je **drahé, lebo je plošné**. Plánovaných 120 mil. eur by sa dalo **použiť na pomoc chudobným deťom, ktoré ju naozaj potrebujú**.

Namiesto toho dotujeme obedy všetkým deťom, ktoré už na obedy chodia, alebo tam z dobrých dôvodov nechodili.

Nehovoriac o tom, že chudobné deti už mali **nárok na obedy zdarma aj predtým** a z ich pohľadu sa teda nič nezmení. Okrem pocitu, že nie sú samé, ktoré dostávajú dotáciu na obed.

Čo však ekonóm nedokáže až tak dobre predvídať, sú **dopady na mikroúrovni**. Teda ako obedy zadarmo ovplyvnia každodenné fungovanie škôl, jedální, detí a rodičov.

Ale keďže išlo o **nepripravené opatrenie** od stola, ktoré zasiahne státisíce ľudí, mohli sme si byť istí, že nejaké budú. A budú často nezamýšľané.

O to viac, keď **návrh** obedov zdarma **neprešiel celým legislatívnym procesom**, neboli vypracované adekvátne štúdie dopadov, nevieme vlastne ani aký je cieľ opatrenia a analytici hodnoty za peniaze nemali možnosť pripraviť alternatívy, ako ho dosiahnuť.

Ešte v čase prijímania zákona sa ozvali mestá a obce, že **nemajú dostatočné vybavenie** kuchýň. Rýchlo sa vtedy hľadalo riešenie a minister **Richter prisľúbil extra dotáciu** na nákup hrncov a šporákov.

Ani to nepomohlo a reformu sa od nového kalendárneho roka spustiť nepodarilo. Obedy zadarmo začali dostávať **len deti v predškolských zariadeniach**.

Skutočný **záťažový test** reformy prišiel len pred pár dňami. A ukázal, že problémov na mikro úrovni je viac ako dosť.

Rodičov najskôr prekvapilo, že aj napriek bezplatnosti obedov **musia mnohí stále platiť**.

Niekto mesačne 9 eur, niekto 15 eur a niekto dokonca 30 eur, čo je o 5 eur viac, ako to bolo pred prázdninami.

To však nie sú zďaleka jediné nezamýšľané dôsledky. Objavili sa prípady, kedy sa k **obedu zadarmo nedostali deti**, ktoré sa predtým v jedálňach stravovali. A to z dôvodu dlhého čakania v radoch.

Jedálne a výdajne **nie sú** nafukovacie. Rodičia tak musia niečo uvariť doma, alebo platiť deťom obed mimo školy.

Taktiež hrozí kvôli nevydaným, neodhláseným obedom zvýšené plytvanie jedlom, čo znamená **vyšší odvoz organického odpadu a vyššie náklady pre školy**.

Do tohto zoznamu dopadov musíme pridať ešte jeden. **Čas**.

Manažérsky a učiteľský personál sa **nemôže venovať v plnej miere vzdelávaciemu procesu**, lebo nakupuje hrnce a plánuje minútový harmonogram, kedy musí každá trieda odísť z jedálne.

Zhrnuté a podčiarknuté - obedy zadarmo predstavujú prípadovú štúdiu ako **nezvyšovať verejné výdavky**.

Spoločnosť nie je stroj, kde môžete otočiť páčkou a len tak pridať nové koliesko. Politické zásahy do chodu spoločnosti vždy vyvolajú množstvo nezamýšľaných dôsledkov a je preto dôležité, aby boli naozaj kvalitne pripravené.

Nehovoriac o tom, že ide často o jednosmerný proces. **Politici nevedia cúvať**.

Ťažko sa teraz bude hľadať politická vôľa na razantnú zmenu schémy obedov zadarmo alebo jej úplne zrušenie. Najpravdepodobnejší scenár je ten, že časom za obedy sa skutočne v jedálňach platiť nebude.

Platiť za ne sa bude pri podávaní daňového priznania.

SME 26.09.2019

Ekonomická Olympiáda

Najlepší mladý ekonóm na Slovensku, Šimon Pekár!

Vanesa Križanovičová

Predstavujeme vám Šimona Pekára, ktorý sa stal víťazom Ekonomickej olympiády v školskom roku 2018/2019.

Na to, aby sa stal najlepším mladým ekonómom na Slovensku vraj nemusel veľa obetovať. Viac o Šimonovi sa dozviete v článku.

> *Volám sa Šimon a pochádzam z Považskej Bystrice. Tu som vychodil základnú školu a v roku 2016 som ako ôsmak nastúpil na bilingválne gymnázium v Sučanoch. Popri škole sa venujem akademickej debate, som členom Žiackej školskej rady, či študentskej firmy a v neposlednom rade študujem ekonómiu a financie. K mojim záujmom odmalička patrilo divadlo, šport a čítanie kníh. V budúcnosti by som chcel študovať na univerzite v UK."*

Čo si musel obetovať, aby si patril medzi špičku mladých ekonómov/ekonómiek?

Nenazval by som to úplne obetou. Aspoň som to tak nikdy nevnímal, keďže ma ekonómia od začiatku fascinovala a postupné odhaľovanie informácií bol skôr príjemný koníček.

Ak sa však rozprávame o nákladoch obetovaných príležitostí, tak je to veľa voľného času. V prvom rade by som teraz bol asi podpriemerným študentom časticovej fyziky, keby som na gymnáziu nezačal navštevovať debatný klub. Všetky tie nervy, stres, skoré vstávanie aj počiatočné sklamania na turnajoch viedli k tomu, že som nielen objavil odbor, ktorý ma zaujíma a baví, ale získal aj široký prehľad v medzinárodných politicko-ekonomických problémoch.

Ďalším krokom je veľa čítať. Keďže som v škole ešte nemal ekonomiku ako predmet, tak som si kúpil z Amazonu Mankiwovu učebnicu ekonómie (je skvele stavaná pre začiatočníkov, vrelo odporúčam) a každý víkend si k nej aspoň na pár hodín sadol. Keď k tomu začnete sledovať médiá ako Trend alebo The Economist na sociálnych sieťach, a namiesto memes si občas prečítate nejaký článok, tak ste sa asi stali špičkou a nezabralo to viac ako tri pridané hodiny v škole týždenne a hodinu večer na intráku.

Ako vidíš dnešné školstvo a kam by sa malo uberať? Chystáš sa študovať na vysokej škole? Kde a čo by si najradšej študoval?

Podľa mňa máme v školách vo všeobecnosti príliš široký záber učiva, ktoré sa učíme hlavne mechanicky.

Celá základná škola a niektoré predmety na gymnáziu boli pre mňa o tom, že nestíhame prebrať to, čo podľa osnov máme. Učiteľ nám rýchlo píše poznámky na tabuľu, žiaci sa ich nabiflia a o dva dni ich zabudnú.

Školstvo by nás podľa mňa malo naučiť viac samostatne a kriticky rozmýšľať, argumentovať, vedieť rozlíšiť spoľahlivý zdroj informácií. To je pre učiteľov oveľa náročnejšie a pri súčasnej podfinancovanosti školstva takmer nemožné. Učiteľský talent sa zhromažďuje na súkromných školách alebo v zahraničí a tí, ktorí zostanú, nemajú dostatočnú podporu. Ale myslím si, že to je vhodný dlhodobý cieľ.

Čo sa týka mňa, v budúcnosti určite chcem ísť študovať na vysokú školu. Zatiaľ ma nejako nezobrala populárna vlna mixovania ekonómie s inými odbormi (napr. PPE), takže asi zostanem pri čistej ekonómii. Môj sen sú univerzity v UK (Cambridge, LSE, UCL), ale dobré školy majú aj v Holandsku alebo Česku, takže uvidím, kam ma nakoniec osud prijímacích konaní zaveje.

Prezradíš nám svoje plány do budúcnosti?

Pred odchodom na univerzitu sa chcem i naďalej, čo najviac angažovať v tom, čo ma baví. Čiže stážovať, zapojiť sa do niekoľkých esejistických súťaží, aktívne debatovať, no a samozrejme zmaturovať na dobré známky a ukončiť bez problémov strednú školu.

Ako hodnotíš účasť na EO? Čo ti dala táto skúsenosť? Chceš odkázať niečo budúcim súťažiacim Ekonomickej olympiády?

Som veľmi rád, že som na začiatku roka vyskúšal školské kolo. Spôsob, akým sú jednotlivé kolá zostavené mi veľmi sedel.

Hlavným prínosom je prepájanie teoretických základov s aktuálnymi príkladmi zo Slovenska a zo sveta. Zároveň nepotrebujete vedieť, kedy sa narodil Keynes, aby ste sa vedeli logicky zamýšľať nad tým, aké následky má zvýšenie vládnych výdavkov v čase krízy. Získate prehľad o momentálnom dianí, naučíte sa hlbšie vysvetľovať ekonomické súvislosti, hľadať príklady, ktoré podporia vaše tvrdenia. Predovšetkým zistíte, že ekonómia nie je suchoparná veda plná poučiek, ktoré sú úplne vzdialené bežnému človeku, ale že je vcelku jednoduchá a vplýva na nás každý deň.

Ak zvažuješ zapojenie sa do Ekonomickej olympiády, tak do toho choď, nemáš čo stratiť. Je to dobre strávený čas.

Najlepšia mladá ekonómka na Slovensku, Eva Schwarzová

Vanesa Križanovičová

Eva Schwarzová je úspešnou účastníčkou **oboch** ročníkov Ekonomickej olympiády.

V prvom ročníku sa umiestnila na **siedmom** mieste a v druhom ročníku sa stala **druhou** najlepšou mladou ekonómkou na Slovensku. Viac o Eve sa dozviete v článku.

> *„Volám sa Eva Schwarzová a som študentkou strednej školy. Už dva roky sa venujem ekonómii a spoločenskému dianiu. Medzi moje najobľúbenejšie témy patrí zdieľaná ekonomika a hospodárska politika."*

Čo si musela obetovať, aby si patrila medzi špičku mladých ekonómov/ekonómiek?

Odmalička som patrila medzi ctižiadostivé deti a nikdy ma táto vlastnosť neopustila. Preto nevidím nič, čo by som musela nasilu obetovať pre môj sen. Niekedy som aktívne športovala, dnes už len rekreačne.

Som rada, že som to zažila, a vystihla som chvíľu, kedy som mala skončiť. Samozrejme, že existujú veci, ktoré som nikdy nezažila, pretože som na sebe pracovala, ale nechýbajú mi.

To, čo mám teraz si vážim oveľa viac. Teším sa na ďalšie méty v mojom živote.

Ako vidíš dnešné školstvo a kam by sa malo uberať? Chystáš sa študovať na vysokej škole? Kde a čo by si najradšej študovala?

Naše školstvo je všetko, len nie dostatočné. Som si istá, že ak by som sa nezaujímala o vzdelávanie aj mimo školy, tak by som teraz túto odpoveď nepísala.

Počas svojho štúdia som mala šťastie na pedagógov, ktorí sa ma vždy pokúšali nasmerovať správnym smerom, aj mimo vyučovania. Vedeli, že štátne vzdelanie už nestačí. Preto si myslím, že pedagógovia sú tými ľuďmi, ktorí sú schopní posunúť generácie dopredu, či sú motivovaní je iný, smutný príbeh.

Kam by sa malo naše školstvo uberať? Verím, že to jedného dňa možno zistím a budeme sa tu mať lepšie. Dovtedy by sa politici mohli pokúsiť aspoň trošku rozviazať ruky školám. Z vlastnej skúsenosti môžem povedať, že energia na školách je horšia a horšia. Nebaví to učiteľov a už vôbec nie študentov. V neposlednom rade je samozrejme potrebné zlepšiť podmienky pre pedagógov, pretože oni tvoria vzdelávací systém. Riešenia sa nehľadajú jednoducho, je to komplexný problém, ktorý potrebuje komplexné riešenie.

K vysokým školám sa asi vyjadrí dostatočne skutočnosť, že tu nezostávam študovať. Slovensko mám veľmi rada a od rodiny sa mi odchádza ťažko. Nastupujem na vysokú školu do Prahy, kde budem študovať ekonómiu. Verím, že tam nájdem prostredie, ktoré hľadám a budem sa môcť ďalej rozvíjať.

Systém, ktorý umožní zobrať na školu každého a potom väčšina do roka skončí, je extrémnym plytvaním prostriedkov. Vysoké školy strácajú na mene, no až tak im to nevadí. Mladí ľudia si svoju cestu nájdu aj bez našich škôl.

Prezradíš nám svoje plány do budúcnosti?

Mojim aktuálnym plánom je stať sa expertom v oblastiach, ktoré ma bavia.

Začínam študovať ekonómiu a uvidím, kam sa postupne vyprofilujem. Baví ma monetárna politika a zdieľaná ekonomika. Následne by som tieto vedomosti chcela využívať, aby som mohla pomáhať. Rada by som zlepšila vzdelanie na Slovensku. Panujú tu dezinformácie a ľudia im sebavedomo veria.

Myslím, že chyba je vo vzdelávacom systéme, pretože vlastný názor je ďaleko za poučkami. A diskusia v škole sa „nenosí." Chcem si jedného dňa povedať, že som dokázala zlepšiť životy ľuďom. Na Slovensku je mnoho mladých a odhodlaných ľudí, ktorí chcú posunúť túto krajinu dopredu, ja som jedným z nich. Verím, že sa mi to jedného dňa podarí.

Ako hodnotíš účasť na EO? Čo ti dala táto skúsenosť? Chceš odkázať niečo budúcim súťažiacim Ekonomickej olympiády?

Ekonomickej olympiády som sa zúčastnila dvakrát, bola to výborná skúsenosť. Systém testov na EO je iný ako v školách, je viac o argumentácii, ktorá práve na školách chýba. Vďaka tomu sa študenti môžu veľa naučiť, a zároveň spoznať iných zaujímavých ľudí. Boli to krásne dva ročníky, na ktoré budem veľmi rada spomínať.

Mladá talentovaná ekonómka Karin Križovská obsadila tretie miesto

Vanesa Križanovičová

Karin patrí medzi **špičku slovenských ekonómiek** a ekonómov za rok 2019. Svojimi znalosťami z ekonómie a financií si vybojovala tretie miesto z celkového počtu 5 300 súťažiacich Ekonomickej olympiády.

Rozhodla sa študovať v zahraničí na základe predchádzajúcej skúseností zo strednej školy. Viac o Karin sa dozviete v článku.

„Som štvrtáčka na gymnáziu Ľudovíta Štúra v Trenčíne, no polovicu z týchto štyroch rokov som strávila na gymnáziu vo Viedni :). Štúdium v Rakúsku bolo pre mňa veľkou výzvou, no doteraz svoju voľbu neľutujem. Po maturite by som sa tam chcela opäť vrátiť a študovať hospodárske právo na Wirtschaftsuniversität Wien. Mojou dlhoročnou vášňou sú cudzie jazyky: okrem nemčiny a angličtiny sa učím španielčinu, francúzštinu a ruštinu."

Čo si musela obetovať, aby si patrila medzi špičku mladých ekonómiek?

Čas a energiu. Ale myslím si, že to bola vynikajúca investícia.

Ako vidíš dnešné školstvo a kam by sa podľa teba malo uberať? Chystáš sa študovať na vysokej škole? Kde a čo by si najradšej študoval/a?

Strom sa pozná podľa ovocia.

Tisíce slovenských študentov rozhodne neodchádzajú na univerzity našich susedov preto, aby sa zdokonalili v češtine. A netreba prízvukovať, že veľká časť z nich sa už nikdy nevráti. Slovensko dobrovoľne prichádza o svoj ľudský kapitál, ktorý už v blízkej budúcnosti mohol byť jeho hnacím motorom.

Podľa mňa by nášmu podvýživenému školstvu namiesto obedov zadarmo prospeli účinné reformy, vhodne smerované dotácie a vyššie ohodnotenie pedagógov. Nedá sa ale čakať, že sa tieto zmeny udejú švihnutím čarovného prútika. Preto som sa aj ja rozhodla odísť von a prihlásila som sa na hospodárske právo na WU Wien.

Prezradíš nám tvoje plány do budúcnosti?

Plány síce mám, ale rada si nechávam aj priestor pre improvizáciu, bez ktorej by podľa mňa bol život nudný. Snažím sa mať vždy oči otvorené a byť pripravená, aby som neprehliadla príležitosti, ktoré sa mi pripletú do cesty.

Môj momentálny plán je naďalej sa zdokonaľovať v cudzích jazykoch a vyštudovať už spomínané hospodárske právo. Ostatné budem riešiť „za pochodu".

Ako hodnotíš účasť na EO? Čo ti dala táto skúsenosť? Chceš odkázať niečo budúcim súťažiacim Ekonomickej olympiády?

Svoju účasť na EO vnímam veľmi pozitívne. Úprimne povedané, bola to najlepšia olympiáda, na akej som sa za posledné roky zúčastnila. Vzbudila vo mne väčší záujem o ekonómiu a dala mi možnosť stretnúť veľa skvelých a rozhľadených ľudí. Určite odporúčam.

Viac o priebehu **najväčšej ekonomickej súťaže na Slovensku** si môžete prečítať na webe. V každodennom spojení nás nájdete na Instagrame. Krátky zostrih z finále Ekonomickej olympiády si môžete pozrieť tu.

Koľko stojí rodina?

Radovan Ďurana

Dáva štát rodinám málo alebo veľa? Mali by mamičky dostávať viac? To sú otázky, na ktoré existujú len politické odpovede. Ekonómovia môžu urobiť len dve veci. Spočítať, koľko vlastne rodiny dostávajú dnes. A pripomenúť, že objem dávok má minimálny vplyv na plodnosť.

Koľko teda dostáva slovenská rodina?

Vytvorili sme modelovú rodinu, ktorej sa narodia dve deti a spočítali sme všetky dávky a transfery, ktoré táto rodina za 5 rokov získa. Na nepeňažné transfery sa na Slovensku často zabúda vďaka odvodovému systému – ten je nastavený tak, že s nadsázkou len živnostníci vedia, aký je drahý. Väčšina zamestnancov netuší, že k ich hrubej mzde zamestnávateľ pripláca ďalších 35%. A preto si neuvedomuje, akú hodnotu človek získa, keď štát za neho platí zdravotné alebo dôchodkové poistenie.

Takmer 50 000 eur ročne získa takáto rodina za prvých päť rokov. Skoro 10 000 € ročne. Mesačne tak rodina získa zhruba toľko, ako je čistý príjem človeka s priemernou mzdou (bez detí).

V kalkulácii ďalej počítame s nasledujúcimi predpokladmi. Výška dávok a transferov v období 2016-2019 zodpovedá realite. Pre rok 2020 počítame s dávkami rovnako vysokými ako v 2019. Do rodičovského príspevku počítame aj dávku vyplatenú v roku 2021. Materská je započítaná v priemernej výške daného roka.

Prvé dieťa sa narodilo 1.3.2016, druhé 1.3.2018.

Predpokladáme, že otec počas poberania materského naďalej pracuje. Otec je na materskej s prvým dieťaťom v čase keď sa narodí druhé dieťa, s druhým potom nasledujúci rok. V prepočte uvažujeme s možnosťou súčasného poberania materského pre otca aj matku, táto možnosť platí od 1.1.2019

V prepočte uvažujeme s určením materského matky na základe predpokladaného vym. základu, táto možnosť platí od 1.1.2019

Zdravotné poistenie pre deti a rodičov je vypočítané na základe odvodu štátu za štátneho poistenca.

Čo znamená navrhované zvýšenie rodičovského príspevku?

Rodičovský príspevok by mal vzrásť o 150 eur pre pracujúcu ženu. Uvažovaná rodina by získala o 4950 eur viac (nezapočítavame valorizáciu 150 eur sumy). To znamená, že výdavky štátu na rodinu stúpnu za prvých 5 rokov o 10%.

Aké sú výdavky na rodinnú politiku?

Jednoznačná definícia toho, čo je súčasťou rodinnej politiky a čo nie, neexistuje. Zamerali sme sa na výdavky, ktorých príjemcami sú špecificky rodiny. Do nasledujúceho prehľadu sme zahrnuli všetky kategórie výdavkov, ktoré boli použité v infografike. Navyše sme zahrnuli transfery a dávky, ktoré uvedená rodina nepoberá. Ide najmä o výdavky na detské domovy, sociálne služby zamerané na rodiny s deťmi (odhad), sirotské dôchodky, bonusy na hypotéky, časť podpory stavebného sporenia, či dávky v hmotnej núdzi pre rodiny (67 mil. eur).

Štátne výdavky na rodinnú politiku v mil. eur	**2017**	**2018**	**2019**
Finančné benefity (prídavky, príspevky, materské, sirotské, ohrozené deti, sociálne služby pre deti)	1 170	1 235	1 289
Daňové úľavy a štátom platené poistné	1 105	1 113	1 103
Spolu	**2 275**	**2 348**	**2 392**

Navýšenie výdavkov na rodičovský príspevok o 145 mil. eur by znamenalo zvýšenie celkových výdavkov rodinnej politiky o 6%.

Byrokratický index 2019:

Ubúda papier, ale nie byrokracia

Martin Vlachynský

Inštitút INESS aj v roku 2019 pri príležitosti medzinárodného dňa byrokracie vydal Byrokratický index. Dosiahol hodnotu 221 hodín, čo je o 1 hodinu menej ako pred rokom.

Byrokratický index na modelovom príklade výrobného mikropodniku so 4 zamestnancami mapuje všetky byrokratické povinnosti, ktorým musí tento podnik počas roka čeliť. K týmto povinnostiam je priradený časový náklad, ktorého suma tvorí výsledok indexu.

Z 221 hodín najväčšiu časť odkrojila **agenda zamestnávania** (vrátanie manažmentu daní a odvodov pre zamestnancov), ktorá **dosiahla hodnotu 84,5 hodiny**. Oblasť **podnikateľských daní** si vyžiadala **46 hodín**. V roku 2019 poklesol počet hodín, ktoré podnikateľ musí venovať ochrane osobných údajov (GDPR), čo nebolo spôsobené zmenou pravidiel, ale prostým faktom, že v roku 2018 index zahrňoval aj vysoké náklady z prvotného zavádzania tohto systému.

Naopak, podnikatelia sa museli v roku 2019 popasovať s novými úlohami. **Najvýznamnejšou udalosťou s 11 hodinami bolo zavedenie e-kasy. Hodiny pribudli aj vďaka novej trojkombinácii povinností – nahlasovanie zamestnancov 2. rizikovej kategórie, povinnej registrácie konečného užívateľa výhod, či novej povinnosti ohlasovať voľné pracovné miesto**. Vďaka malému počtu zamestnancov nateraz naša modelová firma unikla niektorým novým povinnostiam, ako sú rekreačné poukazy. Hrozí však, že táto povinnosť sa v krátkej dobe rozšíri aj na malé spoločnosti.

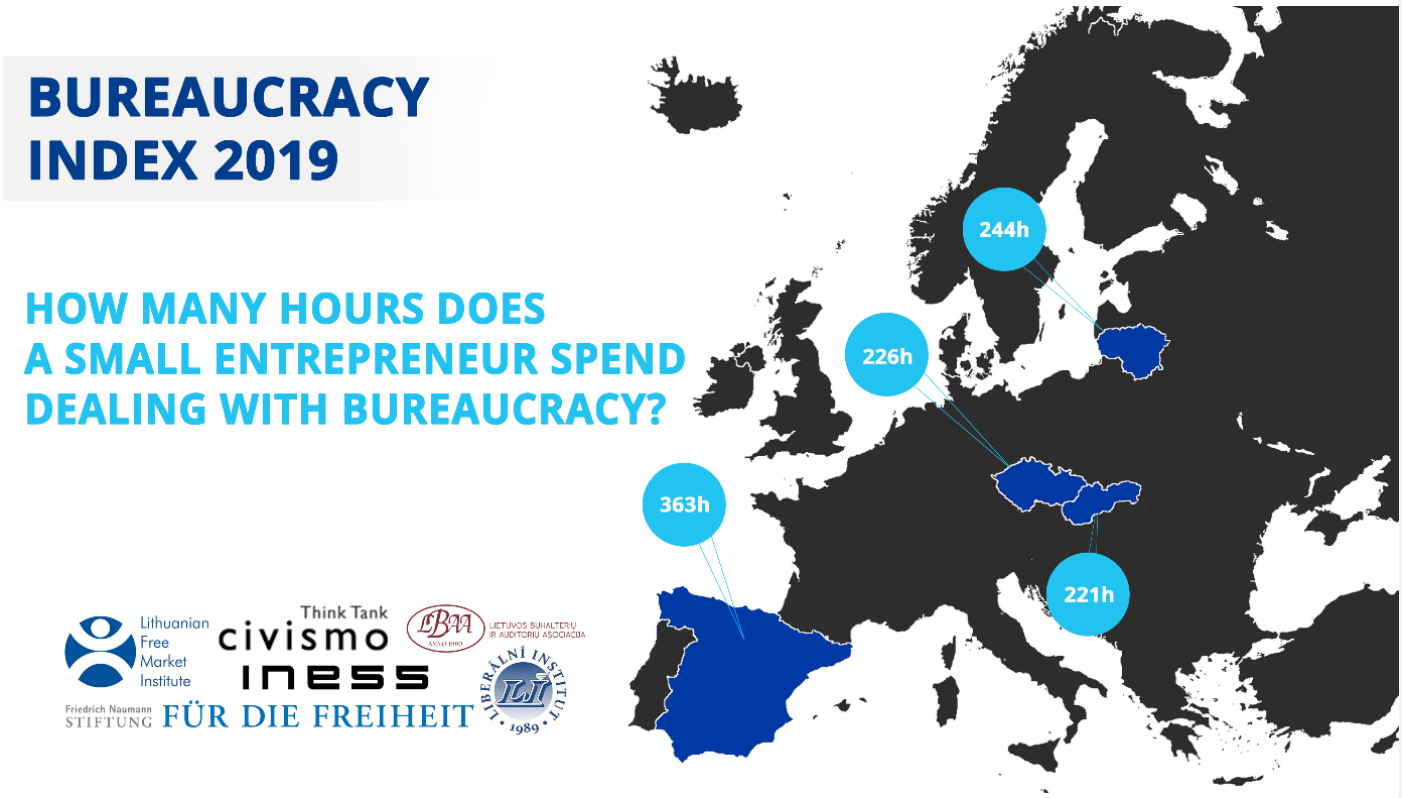
Do Byrokratického indexu sa tento rok zapojili aj tri ďalšie krajiny. Potešiteľné je, že Slovenský výsledok bol z nich najlepší. **Byrokratický index dosiahol v Českej republike hodnotu 226 hodín, v Litve 244 hodín a v Španielsku 363 hodín**.

Byrokratický index INESS pripravuje už štvrtý rok. **Je to vhodný moment zhodnotiť úsilie tejto vlády, ktorá je za podnikateľské prostredie zodpovedná takisto už 4. rok**. Drobná medziročná zmena (1 hodina) v hodnote Byrokratického indexu dobre vystihuje toto obdobie - **prinajlepšom stagnácia**.

Je pravda, že oproti minulosti sa o podnikateľskom prostredí hovorí viac aj na úrovni vlády, či na Ministerstve hospodárstva. Bohužiaľ, prevedenie rečí do praxe je často problematické. Pripravujú sa antibyrokratické balíčky, postupuje (pomaly) informatizácia, či (ešte pomalšie) pravidlo „1-krát a dosť", ale **pre podnikateľa sa život príliš nemení**. Vyššie spomenuté nové povinnosti pre podnikateľov to dobre symbolizujú. Nielenže celková prospešnosť týchto opatrení je veľmi nejasná, v praxi ich dopady nikto nevyhodnocuje.

Úplným paradoxom je, že napriek niekoľko rokov fungujúcemu portálu Slovensko.sk, aj v roku 2019 má každá z týchto troch nových povinností vlastný formát elektronického formuláru a každá má svoju vlastnú webstránku. **Čo na tom, že ubudol papier, keď byrokracia ostala**. Podnikateľ sa o vzniku týchto nových povinností dozvedel len cez médiá, neexistuje žiadny centralizovaný oznamovací systém, kde by si mohol skontrolovať všetky svoje povinnosti. Samozrejme, pokuty za nesplnenie týchto povinnosti sú drakonické a ich horná výška sa pohybuje aj v desiatkach tisíc eur.

Práve chýbajúci systematický prístup k byrokracii, reálne hodnotenie nových regulácií a ich predvídateľnosť je najväčším nedostatkom slovenského podnikateľského prostredia.

Sme tretí od konca – ale pred Švajčiarmi!

Martin Vlachynský

Plesne na stenách, zbytočné **úmrtia** pacientov, ale aj **úteky** z hrobárovej lopaty špičkovými zákrokmi. **Diskusia o slovenskom zdravotníctve** je nadmieru živá, plná emócií a anekdotických skúseností.

Pravidelných, medzinárodných porovnaní kvality zdravia a zdravotníctva, postavených na dátach, nie je veľa. Také, ktoré hodnotia aj „hodnotu za peniaze" je zhruba nula.

Preto INESS vydal nový medzinárodný index Zdravie za peniaze. Možno ste už zachytili jeho šprint slovenskými médiami. Do tlačovej správy sa nedá napchať všetko, preto v tomto blogu ponúkame aj hlbší pohľad.

Spôsob výpočtu

Porovnávali sme 26 európskych štátov OECD, alebo inak – klubu bohatých. Áno, Slovensko je členom. Na hodnotenie sme vybrali 23 ukazovateľov, ktoré nájdete nižšie v tabuľke.

Použili sme čo najčerstvejšie dáta, čo znamená 2016-2017. Občas medzi ne zablúdil aj ročník 2015, či 2018.

Každý ukazovateľ sme zindexovali na škále 0-1. Tie, ktoré sa dosť korelujú (neo-, peri- a novorodenecká úmrtnosť, ischemická a hemoragická mozgová príhoda) sme spriemerovali. Pri osýpkach sme použili 5-ročný priemer.

Žiadne prekvapenie. Superbohaté krajiny majú super výsledky. Slovensko na chvoste a s ním väčšina východnej Európy. Takéto porovnanie nám toho moc nepovie.

Nebudeme plakať nad tým, že Slovensko s výdavkom na zdravotníctvo na obyvateľa 1100 eur dopadlo horšie, ako Švajčiarsko s takmer 9000 eurami na hlavu. Preto sme tieto výsledky prevážili nominálnymi výdavkami na zdravotníctvo na obyvateľa.

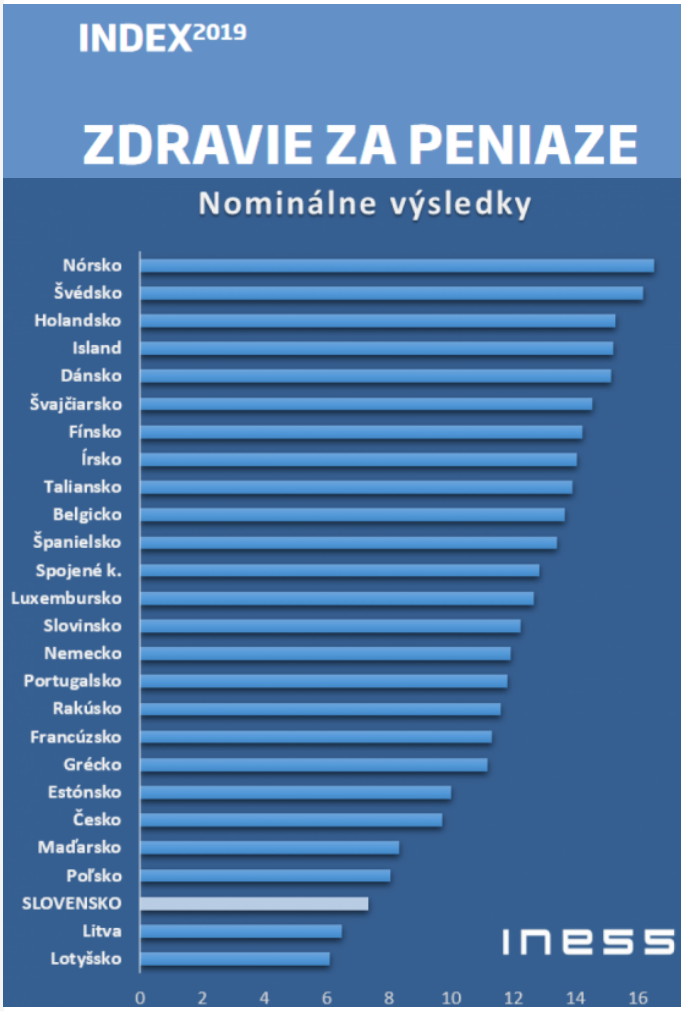
Ak by sme sa zastavili tu, zase by bol problém s cenovými hladinami, konkrétne so mzdami. Lotyšská nemocnica s 500-eurovými platmi by automaticky vychádzala lepšie, ako nemecká s 5000 eurami, lebo 10-krát horšie výkony Lotyšský systém predsa len nepodáva.

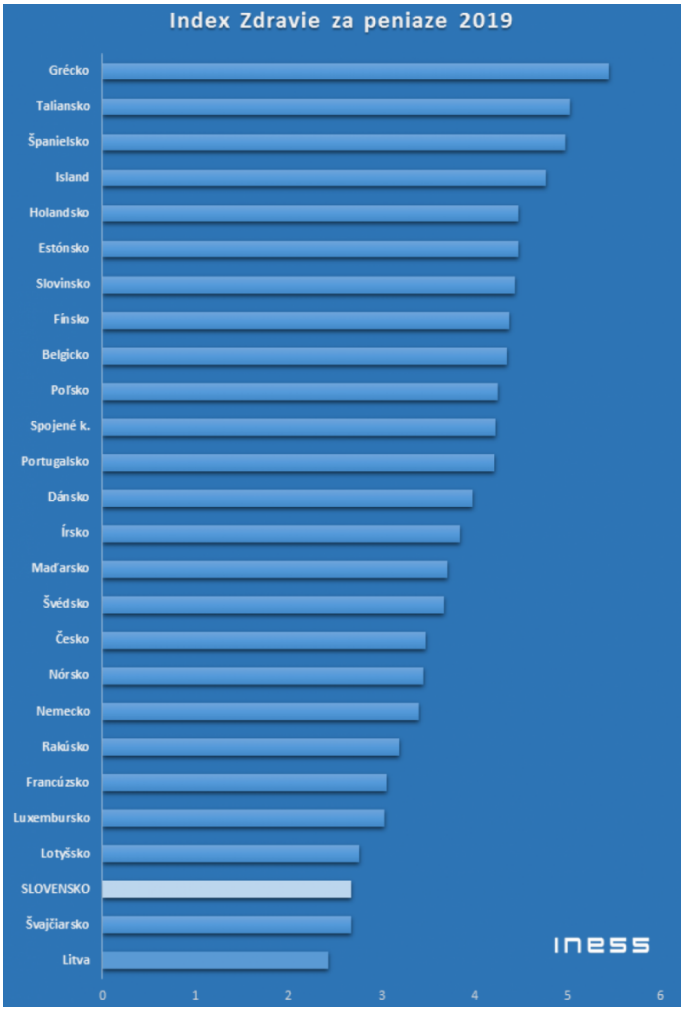
Preto sme 70% (čo je zhruba podiel miezd na nákladoch v zdravotníckych zariadeniach) výdavkov ďalej upravili o výšku priemerných miezd v krajine.

Slovensko skončilo na 23. z 26 miest. Než sa dostaneme k tomuto výsledku, pozrime sa na dve ďalšie krajiny. Pochopenie ich pozície nám pomôže spraviť si závery o tom, čo tento index hovorí.

Asi tušíte, že tými dvoma krajinami mám na mysli Grécko a Švajčiarsko.

Víťazstvo Grécka bolo spôsobené jedným zásadným faktorom – krízou. Gréci zatlačení k múru od 2010 škrtali tak, ako sa nám

na Slovensku nikdy ani nesnívalo. Len výdavky na zdravotníctvo v krajine klesli behom pár rokov o tretinu. To je ako keby sme na Slovensku v zdravotníctve zrušili skoro dve miliardy eur.

Zároveň však zatiaľ neprišlo k žiadnemu zníženiu ukazovateľov. Slovíčko „zatiaľ" je dôležité. Zníženie výdavkov sa môže prejaviť v nadchádzajúcich rokoch. Alebo aj nie.

Potvrdia sa teórie tých, čo tvrdia, že životný štýl je pre zdravie dôležitejší ako zdravotníctvo. Bude zaujímavé to sledovať.

V tomto momente však Gréci za svoje zdravie platia do systému veľmi málo peňazí, čo ich v rebríčku vynieslo hore.

Švajčiari v nominálnom hodnotení skončili na 6. mieste, no hodnotenie „hodnoty"ich poslalo razom na predposlednú priečku.

Za kvalitu dávajú gigantické množstvo peňazí – aj vďaka tomu, že v krajine je rozvinutý systém súkromného poistenia a spotrebitelia môžu míňať svoje peniaze na zdravotníctvo aj na základe vlastného uváženia, nielen na základe rozhodnutia ministerstva financií.

Aj v zdravotníctve však platí, že každé dodatočné euro vám prinesie relatívne menšiu hodnotu.

Príklad – môžete si dať operovať slepé črevo za 1000 eur v obyčajnej nemocnici, alebo za 10 000 euro v špičkovej nemocnici. Druhá operácia bude asi lepšia, ale sotva bude 10-krát lepšia.

Ak ste bohatí, zvolíte si druhú možnosť a za malé zlepšenie si veľa priplatíte. Len niektorí sme totiž zberatelia starých áut, ale prakticky všetci sme zberateľmi dodatočných dní zdravého života.

Slovensko

Logiku Švajčiarska však nemôžeme aplikovať na Slovensko. U nás si za drahé peniaze nedokupujeme dezert k skvelému obedu. Za drahé peniaze si kupujeme základ.

Slovenský pacient dostane za svoje peniaze menej, ako český, alebo poľský.

Zvýšenie výdavkov do zdravotníctva síce prinesie zlepšenie, ale to zlepšenie bude drahé. Alebo ešte inak – s peniazmi, čo sú v systéme dnes, by sa dali dosahovať lepšie výsledky.

Prečo Slováci s vysokým tlakom tak často končia v nemocnici? Prečo diabetici? Prečo s rakovinou hrubého čreva zomierame tak často?

Môže za to vybavenie, manažment pacienta, vzdelanie personálu, správanie pacientov, alebo len jednoducho reportujeme zlé dáta?

Ak treba viac peňazí, tak kde presne ich dať? Ako tam pomôžu? Nemáme odpovede na všetky tieto otázky. Ale presne o nich by mala prebiehať diskusia.

Ideálne aj so stanovením cieľov, ktoré by rešpektovala táto, aj ďalšie vlády. Keď sa dal stanoviť cieľ dostavba diaľnice do roku 2010, dali by sa stanoviť ciele aj v zdravotníctve. Stojí nás o dosť viac, ako tie diaľnice.

Ukazovateľ	Poradie Slovenska
Očakávaná dĺžka života	23.
Počet rokov prežitých v zdraví po 65. roku života	26.
Potenciálne stratené roky života	21.
Morbidita – vnímané zdravie (chorobnosť)	20.
Invalidita – podiel obyvateľstva s dlhodobým zdravotným problémom	8.
Priemerná dĺžka pobytu v nemocnici	13.
Úmrtnosť matiek	18.
Perinatálna úmrtnosť	12.
Neonatálna úmrtnosť	18.
Dojčenská úmrtnosť	26.
Výskyt osýpok	24.
Úmrtnosť na ischemickú mozgovú príhodu	16.
Úmrtnosť na hemoragickú mozgovú príhodu	20.
Úmrtnosť na akútny infarkt myokardu	14.
Miera hospitalizácie ľudí s vysokým tlakom	26.
Miera hospitalizácia ľudí s diabetom	23.
Miera prežívania s rakovinou prsníka	25.
Miera prežívania s rakovinou hrubého čreva	26.
Miera prežívania s leukémiou	18.
Spotreba antibiotík	15.
Počet zdravotníckych a sociálnych pracovníkov	24.
Počet univerzít medzi Top 500 univerzitami z hľadiska výučby medicíny	22.
Počet vydaných citovateľných publikácií vydaných za rok	25.

Publikácie

INT 3/2019:

Čo (ne)vieme o minimálnej mzde

Publikácia o ekonomických štúdiach skúmajúcich vplyv minimálnej mzdy na spoločnosť.

Minimálna mzda je na prvé počutie ľúbivé opatrenie. Zákonom stanovíme hranicou, pod ktorú nemôže klesnúť mzda žiadneho zamestnanca v hospodárstve. Problém je, že žiadny zákon nedokáže prinútiť zamestnávateľa vytvoriť/udržať pracovné miesto so zvýšenou mzdou alebo nezhoršiť pracovné podmienky, nezvýšiť tempo práce, nezrušiť rôzne benefity alebo nepreniesť náklady na zákazníka.

Minimálna mzda je cenová regulácia, ktorá zvyšuje náklady a každý, kto mal v škole aspoň jednu hodinu ekonómie, vie, že ľudia zvyknú reagovať na vyššie ceny nižším dopytom. Z toho dôvodu existoval medzi ekonómami dlho konsenzus, že minimálna mzda nie je vhodný prostriedok ako pomáhať chudobným ľudom. Ťažko niekomu pomôžete tým, že znížite záujem zamestnávateľov o jeho služby, teda dopyt po jeho službách. Zrozumiteľne komunikovať tento záver bolo pre ekonómov dlhé dekády veľkou výzvou.

V posledných rokoch sa však začali objavovať empirické štúdie, ktorých závery spochybnili vyššie popísaný konsenzus o škodlivosti minimálnej mzdy. Určite ste zachytili tvrdenia niektorých politikov alebo odborárov, že je dokázané, že zvyšovanie minimálnej mzdy nemá negatívny vplyv na zamestnanosť. Toto tvrdenie je ďaleko od pravdy. Existuje množstvo štúdií, ktoré upozorňujú na negatívne dopady tohto nástroja.

V publikácii **Čo (ne)vieme o minimálnej mzde** podrobnejšie analyzujeme známu štúdiu ekonómov Carda a Kruegera z New Jersey, kde mali ukázať, že zvýšenie minimálnej mzdy ešte zvýšilo zamestnanosť. A pozrieme sa tiež na nedávne výrazné zvýšenie minimálnej mzdy v americkom Seattle, ktoré analyzovali dva tímy ekonómov a prišli k dvom rozdielnym záverom.

INT 4/2019:

Trojitý zásah minimálnej mzdy

Publikácia **Trojitý zásah minimálnej mzdy** analyzuje jej celospoločenský vplyv.

Regionálne rozdiely a nízko kvalifikovaní ľudia
Aj keď sa ekonomike ako celku darí, neznamená to, že sa darí všetkým regiónom. Stále máme okresy s 15 % mierou nezamestnanosti, kde desiatky nezamestnaných čakajú na voľné pracovné miesto. Slovensko má dlhodobo problém s dlhodobo nezamestnanými. V Prešovskom a Košickom kraji patrí až 9 z 10 nezamestnaných medzi znevýhodnené skupiny.

Minimálna mzda nie je iba o minimálnej mzde
Navyše minimálna mzda je naviazaná na 42 zákonov, ktoré ďalej prelievajú jej vplyv na celú ekonomiku. Napríklad cez zvýšené príplatky za prácu v noci a cez víkend. Takýmto spôsobom politicky motivované zvyšovanie minimálnej mzdy skokovito a nepredvídateľne zvyšuje mzdové náklady podnikateľov.

Minimálna mzda vo verejnom sektore
V neposlednom rade vplýva zvyšovanie minimálnej mzdy aj na výdavky verejného sektora, kde ju poberá skoro 30-tisíc zamestnancov. Zvyšovanie minimálnej mzdy tak zvyšuje verejné výdavky a s nimi aj daňové zaťaženie. Odhaduje sa, že v budúcom roku pôjde o dodatočné výdavky vo výške okolo 32 mil. eur.

Z týchto troch dôvodov navrhujeme skrotiť politické pretekanie sa v zvyšovaní minimálnej mzdy naviazaním jej rastu na rast produktivity práce. Plus treba riešiť aj problém už dnes vysokej minimálnej mzdy, čo navrhujeme realizovať prostredníctvom odpočitateľnej položky zo sociálnych odvodov.

Podujatia

INESS na letnej škole Liberálního institutu

22. – 25.8. 2019 sa v Českom Šternberku konal už 24. ročník Misesovej akademii Liberálního Institutu.

Ako zástupca INESS sa zúčastnila **Monika Budzák**, ktorá diskutovala so študentmi **o dotáciách v poľnohospodárstve a o vplyve spotrebiteľského správania na životné podmienky zvierat**.

V rámci letnej školy sa konajú paralelne dve podujatia – Misesova akademie **pre začiatočníkov** a Misesov seminár **pre pokročilých účastníkov.**

Počas štyroch dní prebieha množstvo prednášok a diskusií v neformálnej atmosfére. Lektori ako **Josef Šíma** (VŠ CEVRO Institut), **Mojmír Hampl** (INEV), či **Pavel Potužák** (VŠE) sa venovali širokému záberu tém, od monetárnej politiky, morálke v ekonómii po prírodné zdroje.

Brexit: Is There a British Strategy?

Taký bol názov výročnej prednášky významného britského konzervatívneho intelektuála Dr. Seana Gabba, ktorú v utorok 6. augusta 2019 zorganizoval INESS v Bratislave.

Vo svojej prednáške, ako aj v následnej diskusii hovoril samozrejme o Brexite, novom britskom premiérovi, s ktorým sa osobne pozná, novej vláde a možných scenároch britského smerovania.

Vysvetlil, čo by pre britskú politiku znamenalo nezrealizovať Brexit 31. októbra 2019 a tiež poukázal na to, že Briti sa rozhodujú spomedzi väčšieho množstva možností pri úvahách o zotrvaní v EÚ než napríklad Slovensko, pre ktoré ide o jednoduchú binárnu rovnicu: Rusko alebo Západ.

Napriek dovolenkovej sezóne bolo na prednášku zvedavých takmer 30 návštevníkov, domácich aj zahraničných.

Seminár pre novinárov o Zdraví za peniaze

Vo štvrtok 25. júla sa v priestoroch INESS uskutočnil seminár pre novinárov. Zameraný bol na nový index Zdravie za peniaze, ktorý pripravil INESS pre 26 štátov vrátane Slovenska.

Zástupcovia 7 médií mohli sledovať nielen prezentáciu výsledku, ale aj spôsob jeho zostavenia. Padli otázky na kvalitu dát, ale aj najväčšie problémy slovenského zdravotníctva.

INESS na konferencii SK+MED

Slovenská asociácia dodávateľov zdravotníckych pomôcok organizovala v stredu 12. júna v priestoroch hotela NH Gate One v Bratislave konferenciu pri príležitosti 20. výročia vzniku asociácie.

Téma konferencie znela Medicínske technológie v perspektíve slovenského zdravotníctva. Medzi pozvaných rečníkov patril aj analytik INESS Martin Vlachynský, ktorý sa zúčastnil prvého panelu, nazvaného „Aktuálne problémy a výzvy v slovenskom zdravotníctve."

INESS na Market Access seminári

Analytik INESS Martin Vlachynský sa vo štvrtok 27.6. v hoteli Austria Trend zúčastnil seminára v rámci cyklu Market Access. Podujatie otvoril svojou prednáškou na tému budúcich finančných potrieb zdravotníctva. Ďalšie prednášky sa venovali najmä liekovej politike na Slovensku.

Seminára sa zúčastnili zhruba tri desiatky zástupcov biznisu, zdravotníckych inštitúcii, ale aj politických strán.

Slovenskí stredoškoláci zvíťazili v medzinárodnom finále Ekonomickej olympiády

10. septembra 2019 sa konalo prvé medzinárodné finále Ekonomickej olympiády v Českej národnej banke v Prahe.

Slovensko výborne reprezentovali piati študenti, z ktorých dvaja obsadili prvé dve medailové priečky.

Stredoškoláci jednoznačne ukázali, že napriek správam o slabej finančnej gramotnosti Slovákov tu žijú výnimočne nadaní mladí ekonómovia, ktorí sa nestratia ani v medzinárodnom porovnaní.

Kedy budete mať nemecké mzdy?

25. septembra 2019 sa v KC Dunaj uskutočnilo diskusné fórum na tému zvyšovania miezd na Slovensku. Svoje názory si medzi sebou vymenili nielen členovia 5 politických strán, ale aj 2 ekonómovia.

Diskutérov sprevádzal moderátor, bývalý editor Trendu Ján Záborský. Atraktívnosť témy a skutočnosť, že verejnosť má málo priestoru priamo konfrontovať politikov, pritiahli viac ako 80 divákov do publika.

Krst Učebnice v 31 hodinách

Krst novej učebnice pre stredné školy s názvom Ekonómia v 31 hodinách, ktorú sme vydali v spolupráci s vydavateľstvom Expol Pedagogika.

V priestoroch Auly Ekonomickej univerzity sa dňa 25. apríla 2019 konalo celoslovenské finále Ekonomickej olympiády, kde sa uskutočnil aj krst Učebnice v 31 hodinách.

Krstným otcom učebnice sa stal pán Ivan Mikloš, bývalý minister financií SR, ktorý v súčasnosti pôsobí ako ekonomický poradca ukrajinského premiéra prezident MESA10.

„Učebnice sú na Slovensku vždy politickou témou. Vždy na začiatku školského roku prinesú médiá informácie o tom, koľko učebníc na školách chýba, a časovo príslušní ministri školstva sa k tomu vyjadria. Potom sa rozpúta približne na dva až tri týždne debata o potrebe otvoreného alebo zatvoreného trhu s učebnicami, a už v období Halloweenu, prípadne volieb si na tento problém nikto nespomenie. Nikto ako nikto. Vy, študentky, študenti a pedagógovia na to musíte myslieť stále, keď si píšete poznámky diktované z katedry.„ – povedala Mgr. Mira Schrimpelová Bianchi.

Učebnica bola pokrstená i druhý krát v Senci 6.6.2019. Autorka Marije Vyšniauskaité sa zúčastnila krstu a pred 500 učiteľmi a riaditeľmi škôl z celého Slovenska bola kniha pokrstená.

NADÁCIA
Slovenskej sporiteľne

Ekonomická
Olympiáda
iness

INESS publikácie

Slovenské zdravotníctvo ročne spotrebuje viac ako 5 miliárd eur. Ako je na tom v porovnaní s inými krajinami a ako by na tom mohlo byť? Relevantných medzinárodných porovnaní je prekvapivo málo, preto sa INESS rozhodol prispieť vytvorením vlastného indexu nazvaného **Zdravie za peniaze**.

V publikácii podrobnejšie analyzujeme známu štúdiu ekonómov Carda a Kruegera, kde mali ukázať, že zvýšenie minimálnej mzdy ešte zvýšilo zamestnanosť. A pozrieme sa tiež na nedávne výrazné zvýšenie minimálnej mzdy v americkom Seattle, ktoré analyzovali dva tímy ekonómov a prišli k dvom rozdielnym záverom.

ČO (NE)VIEME O MINIMÁLNEJ MZDE

INDEX OPATROVATEĽSKÉHO ŠTÁTU

Index opatrovateľského štátu je rebríček krajín Európskej únie zostavený podľa toho, ako reguláciami obmedzujú jedenie, pitie a fajčenie. Index mapuje sklon štátov k starostlivosti o občana (paternalizmu) od roku 2016.

TROJITÝ ZÁSAH MINIMÁLNEJ MZDY

Publikácia **Trojitý zásah minimálnej mzdy** analyzuje jej vplyv v rámci Slovenskej ekonomiky. navrhujeme skrotiť politické Navrhujeme v nej zastavi pretekanie sa v zvyšovaní minimálnej mzdy naviazaním jej rastu na rast produktivity práce.

Tento index je zostavovaný na základe údajov Svetovej Banky, porovnáva legislatívu krajín v oblasti vzniku pracovného miesta, jeho priebehu, a ukončenia. V rebríčku 41 krajín EÚ a OECD sa Slovensko umiestnilo na 32 mieste v Indexe pružnosti zamestnávania.

INDEX PRUŽNOSTI ZAMESTNÁVANIA 2019

AKO SA NEBÁŤ RASTÚCICH VÝDAVKOV NA ZDRAVOTNÍCTVO

Rastúce výdavky sú v médiách, ale aj v odbornej diskusii prezentované ako problém. To je však spôsobené najmä tým, že na tieto výdavky sa pozerá cez optiku verejných výdavkov. Rast výdavkov na zdravotníctvo sám o sebe nemusí byť problém.

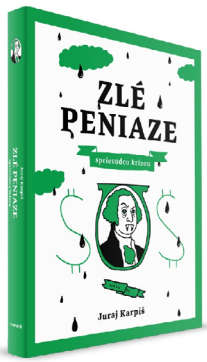
INESS knihy

UŽ ČOSKORO!

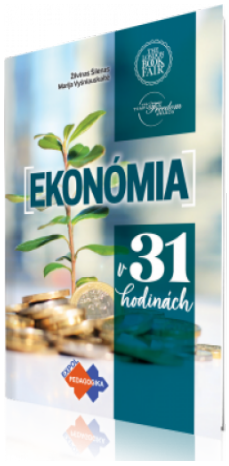
ROBERT CHOVANCULIAK: POKROK BEZ POVOLENIA

Kniha Pokrok bez povolenia je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvy kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci" a všetci máme kľúče od miešačky.
Kniha vychádza na jeseň 2019.
pokrokbezpovolenia.sk

JURAJ KARPIŠ: ZLÉ PENIAZE

Kniha **Zlé peniaze** od **Juraja Karpiša** hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Odpovedá na otázku, prečo sa ešte neskončila. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „sprievodcu krízou" je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnať. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku **zlepeniaze.eu**, prípadne vo vašom kníhkupectve.

Medzinárodne oceňovaná učebnica ekonómie reflektujúca aktuálne potreby rozvíjania ekonomického myslenia, určená pre žiakov stredných škôl.

Učebnica je spracovaná ako základný učebný text na podporu osvojovania, porozumenia a upevňovania vedomostí a zručností z oblasti základov ekonomického myslenia, ktoré žiaci majú získať na stredných školách. Táto moderná učebnica ponúka didakticky dôsledne spracované základné učivo potrebné pre rozvíjanie ekonomického a podnikateľského myslenia žiakov stredných škôl a napĺňa obsahové štandardy ŠVP v oblasti ekonomického vzdelávania. Jednou z hlavných predností učebnice je množstvo profesionálne spracovaných videí, ku ktorým má prístup žiak aj učiteľ prostredníctvom QR kódov.

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete **zdarma stiahnuť** na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.
Knihy je možné **zakúpiť osobne** v kancelárii INESS (okrem e-kníh) alebo na dobierku objednávkou cez sekciu Knihy na stránke iness.sk.